

ԺԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ. Կ. ՊՈԼԻՍ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10, 1904 ԹԻԻ 50

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԱՐԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԵՄ

ԲՈՎ ԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հարստութիւն եւ Նկարագիր 881. — Փորձառութիւն եւ Մտային վստահութիւն 883. — Քրիստոնեական Հրա-
նանգութիւն 884. — Մեղքի վնասները 887. — Բ Դաս, Յունի. 8 888. — Փրօֆ. Ֆինսըն 890. — Հայ Թերթեր 892.
— Քաղաքական Լուրեր 893.

ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

[Խմբագրական]

Երբ տղայ էինք, շատ անգամ կը լսէինք սա
առակը. «Կեր ապրելու համար եւ մի ապրիւր ու-
տելու համար» Ամէն ոք պարտի ուտել, եւ քանի
մը օրուան բացարձակ ծոմապահութիւնը, այսինքն
ուտելէ եւ խմելէ ի սպառ հրաժարումը, մահ կը
նշանակէ. Կենսական հոլը, որ մեր մարմնական
ջերմութիւնը կը պահպանէ, ամէն ուրիշ կրակի
նման վառելանիւթ կ'օգէ. Կերակուր պէտք է
մեզի եւ լաւ է ակորժով ուտել կերակուրը, վասն
զի ակորժակը մարսողութեան կ'օգնէ եւ առող-
ջութեան կը նպաստէ. Բայց Եպիկուրեանը եւ
որկրամուրը, որոնց համար ուտելը կեանքի մեծ
գործն է եւ որոնք իրենց ստամոքսները լեցնելու
ուրախութենէն աւելի մեծ ուրախութիւն չունին,
աւելի անասուններու կը նմանին քան բանական
մարդերու :

Կրնայինք վերոյիշեալին նման առակ մը չինել
սապէս. «Դրամ շահեցէք ապրելու համար, բայց
մի ապրիւր դրամ շահելու համար» Դրամ կամ ա-
նոր համարժէքը շահելու անհրաժեշտ հարկը մար-
դու վրայ դրուեցաւ նախնական այն անէծքով,
որով ան դատաւարտուեցաւ իր ճակտին քրտին-
քով վառակիլ իր հացը. Մէկը կրնայ իր շահուն

պզտիկ մէկ մասը միայն ընդունիլ ոսկիով ու ար-
ծաթով. Իր սեփական արտերը, հօտերը, ար-
ջառները եւ անտառները կրնան իրեն հայթայթել
մեծ մասն այն բաներուն, որոնց կը կարօտի ու-
տեօտի, հագուօտի, վառելանիւթի եւ շինուածա-
նիւթի համար. Ուրիշ պէտքեր ալ կրնայ հոգալ
փոխանակութեան միջոցով. Սակայն դրամ կը շահի
նոյնչափ ճշմարտիւ որչափ այն մարդը, որ ամսա-
կանով կ'աշխատի եւ իր առած դրամով ուտեստ
եւ կեանքի ուրիշ պիտոյք կը գնէ :

«Դրամ շահեցէք» կրնայ ըսուիլ յարմարապէս
գրեթէ ամէն անձի. Տանթիկինը, որ կերակուրը
կը պատրաստէ եւ տանը միւս գործերը կը կա-
տարէ, դրամ կը շահի, վասն զի կ'ընէ ինչ որ ու-
րիշի մը ընել տալու համար դրամ հարկ պիտի ըլ-
լար. Երբ խնամեալ տնտեսագիտութեամբ կը պակ-
սեցնէ ընտանիքին ապրուստի ծախքերը առանց ա-
նոր անհրաժեշտ վայելքները պակսեցնելու, դրամ
կը շահի, ճքանդի խնայուած մէկ փարան շահ է. «
Դրամ շահիլը տիեզերական չէ ուտելու չափ, կամ
մոնաւանդ չսկսիր նոյնքան կանուխ եւ չլարու-
նակիր նոյնքան երկար ժամանակ. Չսպասուիր որ
պզտիկ տղաք բան մը շահին, թէպէտ ուտելու են :

Ծերունիներն ալ երբեմն կը շարունակեն ապրիլ իրենց աշխատելու եւ դրամ չահելու օրերն անցընելէ ետեւ : Բայց այս պարագաներուն մէջ ուրիշ մը անոնց համար դրամ չահելու է, եթէ իրենց գործունէութեան միջոցին իրենց անմիջական պիտոյքին համար հարկ եղածէն աւելի բան չեն շահած : Ուրիշ խօսքով, մեր հացը կը թրջուի մեր այսօրուան կամ նախորդ օրերու քրտինքով, կամ ուրիշի մը քրտինքով :

Հետեւապէս շատ անգամ սխալ պիտի ըլլայ ուրիշի մը ըսել, «Դրամ չահելու մասին անհոգ եղիր» : Կրնայինք նոյնքան իրաւամբ ըսել, «Անհոգ եղիր ուտելու մասին» : Քաղաքակիրթ աշխարհի չափահաս բնակչութեան ամբողջութիւնը, քիչ բացառութեամբ, դրամ չահելու կը հետամտի : Իր ձեռքերով բանողը, իր ուղեղով աշխատողը, սպասուհին, ագարակապանը, վաճառականը, ուսուցիչը եւ եկեղեցականը, ամէնքը դրամական փոխարինութիւն կ'ափնակալեն իրենց աշխատութիւններուն համար : Դրամ չահելու փափաքն է որ կը շինէ հրապարակները, կը մղէ կառավարները եւ շահեաւերը, կը բանեցնէ տպարանները եւ հնարագէտ միտքերը կը խթնէ նոր գիւտեր հնարել, վերցուցէք այս շարժառիթը, եւ ահա կայուն դիրք մը կ'առնէ աշխարհ : Կ. պոլսոյ, Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի այժմու բազմազգաղ փողոցները գրեթէ կ'ամայանան եւ կեանքը ոմանց համար տաղտկալի ցերեկներու եւ գիշերներու յաջորդութիւն մը կը դառնայ, ուրիշներու համար ալ՝ վնասակար հաճոյքներու յորձանքի մը մէջ ընկղմում :

Պատուաւոր բան է դրամ չահելու հետամտիլ եւ ուղիղ է շատ դրամ չահիլ փափաքիլ, եթէ կըրնայ չահուիլ առանց աւելի բարձր օգուտ մը զոհելու : Մենք ոչ միայն կ'ուզենք կերակուր ուտել, այլ եւ կ'ուզենք, եւ կը վայլէ որ ուզենք, առատ եւ անդարար ու համեղաճաշակ կերակուր ունենալ : Նոյնքան կը վայլէ որ փափաքինք յաջողիլ գործի մէջ եւ հարստութիւն դիզել, եթէ կրնանք, պատուաւոր կերպով :

Չայս ըսելէ ետեւ սխալ պիտի չհասկցուինք, երբ ըսենք թէ դրամ չահիլ կեանքի մեծ նպատակն ըլլալու չէ : Սուրբ Գիրքը կը սորվեցնէ, եւ մեր շփոթութիւնն ալ կը հաստատէ, թէ Աստուած դրամ կամ, որ նոյն է, դրամով գնելի անհրաժեշտ պէտքեր եւ վայելքներ կամ պերճանք, չահելու նպատակով աշխատելու հարկը դրած է մարդկութեան վրայ ընդհանրապէս : Բայց ոչ ուրեք կը սորվեցնէ թէ դրամ չահիլը, գործածելու համար ըլլայ թէ դիզելու, մեր բարձրագոյն նպատակը պիտի ըլլայ : Մեր ամենիմաստուն եւ ամե-

նաբարի Հայրը ասկէ աւելի ազնիւ նպատակ մը դրած է մեր առջեւ, եւ այն է մարդավայել մաքուր նկարագրի մը տիրանալ :

Ահաւասիկ հոս կը վրիպին մարդոց բազմութիւնները : Կը հնազանդին անոնք «Մի գողանար» «Մի սպանաներ», «Մի չնար» պատուէրներուն : Արտաքուստ բարոյականի տէր են : Խնչ բանով պակաս կը գտնուին : Ասով որ դրամ չահելէ աւելի բարձր նպատակ չունին : Չեն ցանկար ոսկիէ, հողէ եւ դրամատուէ կամ արժեթուղթէ բաղկացեալ հարստութենէ աւելի բարձր հարստութեան : Այն մարդը որու գլխաւոր նպատակն է դրամ չահիլ՝ որկրամուկն աւելի բարձր մարդ է : Անոր չափ չնմանիլ բիրտ անասունի : Այսու ամենայնիւ կրնայ ընկերութեան աւելի վնասակար անդամ մը ըլլալ : Իր չահերն աւելցնելու համար կը փորձուի արդար կամ օրինաւոր չափով վարձք չտալ իր գործաւորներուն, խաբել իր յաճախորդները եւ բնաւ նպատակ չտալ բարեսիրական նպատակներու համար : Իր օրինակն աւելի վտանգաւոր է, վասն զի որկրամուկ կը զզուեցնէ երիտասարդները, մինչ հարստութեան տեսիլը կը չլացնէ զանոնք եւ կը փորձէ իրենց գլխաւոր նպատակ ընել տալ հարստութեան տիրացումը :

Ոչ ոք կը տարակուսի թէ ազնիւ նկարագրի մը կազմութիւնը աւելի բարձր նպատակ է : Նկարագիրը մարդուն սեփական մէկ մասն է : Հարստութիւնը անոր արտաքին վիճակին կը վերաբերի : Նկարագիրը արժէք կու տայ մարդուն եւ յարգանքի ու հիացման կ'արժանացնէ զայն : Հարուստ մարդ մը կրնայ ներքուստ արհամարհելի մէկն ըլլալ : Նկարագիրն է բարին զոր Աստուած ընտրած է մեզի համար եւ զոր փնտել կը յորդորէ մեզ : Հարստութիւնն է բարիք մը, զոր մարդս կ'ընտրէ իրեն համար : Նկարագիրն այն է որ մեզ Աստուծոյ կը նմացնէ : Հարստութիւնը շատ անգամ Աստուծոյ մէկ օտարացնէ մեզ : Նկարագիրը մնայուն է, եւ ոչ ոք կրնայ զայն յափշտակել մեզմէ : Հարստութիւնը թեւ կ'առնէ եւ կը թռչի, եւ այսօրուան հարուստը կրնայ վաղը աղքատ ըլլալ : Նկարագիրը կրնանք մեզի հետ միւս աշխարհը տանիլ, եւ պիտի ըլլայ բանալին որ մեզի կը բանայ դրամարկղը, ուր պահուած է մեր երկնաւոր գանձը : Երկրաւոր ամէն հարստութիւն մեր ետեւ պիտի ձգուի :

Քանիներ կան որոնք պատրաստ են ըսել թէ այս ամէնը լսած են առաջ եւ սակայն տակաւին զանց կ'ընեն բարձրագոյն նպատակը զոր Աստուած դրած է իրենց առջեւ : Եթէ ճշմարտասէր են, պիտի խոստովանին թէ իրենց կեանքի բարձրա-

գոյն նպատակն է դրամ չահիլ, Դարձեալ, կրնայ մէկը կարծել թէ ժամանակ չունի նկարագիր չի ներու աւելի ազնիւ գործին համար: Իր եւ իր ընտանիքին կեանքի անհրաժեշտ պիտոյքը հոգալու գործը կը գրաւէ բոլոր իր ժամանակը: Այս դադափարը սխալի մը վրայ հիմնուած է: Նկարագիր չինելու գործը յառաջ կ'երթայ, մինչ մենք մեր կոչումը կը շարունակենք: Մեր նկարագիրը ձեւակերպողը այն ոգին ու շարժառիթն են, որոնցմով կը գործենք մենք: Կրնանք Աստուծոյ փառքին համար ուտել ու խմել, նաեւ չահիլ ինչ որ կ'ուտենք ու կը խմենք: Յօդուածագիրս կը յիշէ իր ծննդավայրի բնակիչներէն մարդիկ ժրջան ու աշխատասէր, որոնք իրենց ապրուստը հողէն կը հանէին եւ բնաւ չէին հարստանար, եւ սակայն նկարագրով կը զարգանային տարուէ տարի, կը յիշէ կօշկակար մը, թիթեղնագործ մը, վաճառական մը եւ իր իսկ պատկառելի ուսուցիչը, որոնց ամէնքը իրենց գործերով կ'զբաղէին եւ ըստ կարի դրամ կը շահէին, բայց երեկոյեան աղօթաժողովին մէջ ալ իրենց տեղը կը գրաւէին եւ իրենց խօսքերով ու աղօթքներով կը ցուցնէին թէ իրենց սիրտը աւելի բարձր բաներու տուած էին:

Մեր քսակը լեցնելու եռանդով չթողունք որ մեր հոգիները սովամահ ըլլան: Մեր ունեցածը աւելցնելու փութկոտութեան մէջ չմոռնանք թէ աւելի կարեւոր է մեր բարոյական որպիսութիւնը, նկարագիրը:

ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ ՆԻ ՄՏԱՅԻՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ (Յ. Գ. Գ.)

Երբ բան մը կը տեսնենք մեր աչքերով եւ անձամբ կը փորձենք զայն, բնական է որ այդ բանին ուղիղ ըլլալու մասին փառահ կ'ըլլան մեր միտքերը: Մէկը կու գայ եւ կ'ըսէ քեզի, ՎԱՅԻՆՆԻ մարդը մեր քաղաքը եկած է: Դուն կը լսես, կը հաւատաս: Բայց եթէ զանիկա աչքովդ տեսնես, այն ատեն ամէն մէկ տարակոյս կը ցրի, եւ ձեռք գտնիկա անձամբ աչքովդ տեսայ, կ'ըսես: Թէպէտ ուրիշներու հաւատարմով մեր ներսիդին կրնայ վստահութիւն դալ, բայց փորձով հասկցուած բաներու նկատմամբ անտարակոյս կ'ըլլանք:

Սակայն արդեօք փորձառութիւնը կատարեալ վստահութիւն յառաջ բերելու բաւական է: Բանի մը փորձառու ըլլալէ ետեւ, տակաւին տարակոյսի տեղ կը մնայ: Մասնաւորապէս կրօնքի շրջանակին մէջ միթէ փորձառութիւնը միշտ վերջին փորձաքարը չէ, եւ փորձուած ու ստուգուած ամէն բանի հակառակը սուտ չէ:

Մեր մէջ մտային վստահութիւն յառաջ բերե-

լու համար թէպէտ փորձառութիւն պէտք է, բայց պէտք չէ որ պնդենք թէ փորձառութեամբ հասկըցուած ամէն բան անշուշտ ճշմարտութիւն է:

Ամէնուն ծանօթ եւ ամէն օր մեզի պատահող իրողութիւն մըն է որ միեւնոյն իրը իրենց աչքերով տեսնող երկու կամ աւելի ուղիղ նկարագրի տէր անձինք նոյն իրը մէկմէկէ բոլորովին հակառակ կերպով կրնան նկարագրել: Միեւնոյն դեղը փորձող երկու հիւանդներ անոր ներգործութեան նկատմամբ իրարու բոլորովին հակառակ երկու արդիւնք կրնան պատմել: Թէեւ երկու մարդիկ միեւնոյն հոգեւոր պայմանները կատարեն, իւրաքանչիւրին զգացումը միւսինէն բոլորովին տարբեր կրնայ ըլլալ: Եւ նոյն իսկ երկու գիտուն երբ միեւնոյն հանքին կամ կազին վրայ փորձ կատարեն, կրնան բոլորովին տարբեր արդիւնքներու հասնիլ:

Ասոր պատճառները բազմատեսակ են:

Նախ, Մարդոց զգացումներն ու բաղձանքները անոնց փորձերը կ'եղանակաւորեն: Շատեր կը կարծեն թէ աչքի առջեւ եղած բանը տեսնելու, ականջին հասնող ձայնը լսելու եւ շօշափուած բանը զգալու մէկ կերպ միայն կայ: Եւ այս պատճառաւ փորձելէ ետքը տարակոյսի տեղ չմնար: Եւ սակայն երբ խնամով քննենք ամէն օր ամէնուս պատահած դէպքերը եւ վիճակները, պիտի տեսնենք թէ ուղիղ չէ այս: Զգացումներն ու բաղձանքները կերակուր մը մէկուն համեղ եւ մէկուն անհամ կը ցուցնեն: Հոտ մը մէկուն անոյշ եւ մէկուն անախորժ կը ցուցնեն: Միեւնոյն մարդուն եթէ բարեկամը նայի, կը սքանչանայ անոր վրայ, եթէ թշնամին նայի, կը զգուի: Միեւնոյն գիրքը մէկը կը կարդայ եւ կ'օգտուի եւ անորմէ կը զգայ, ուրիշ մը կը կարդայ եւ երբեք չսիրեր զանիկա: Անցեալ օր Մորմոն միսիոնար մը հարցուց մեզի թէ Մորմոնի գիրքի մասին ինչ կը խորհինք: Ըսինք թէ թէպէտ զանիկա խնամով եւ անոր ինչ ինչ մասերը կրկին եւ կրկին կարդացած ենք, եւ սակայն անոր մէջ յայտնութիւն կոչուելու արժանի ընտիր գաղափար մը չգտանք, եւ թէ ըստ մեզ անիկա շինծու պատմութիւն մըն է: Միսիոնարը ռուկման նշաններ ցուցուց եւ պնդեց թէ իրեն համար անիկա երկնառաք կատարեալ յայտնութիւն մըն է: Ահա միեւնոյն իրին նկատմամբ բոլորովին տարբեր փորձառութեան արդիւնքներ:

Ուրիշ դժուարութիւն մ'ալ կը ծագի սա պատճառաւ որ մեր փորձառութիւնները մեր դադափարներէն եւ հակամիտութիւններէն կ'ազդուին: Խաբեքայ մը մէկուն կու գայ եւ զանիկա համոզելով թէ այսինչ առեւտուրէն մեծ շահ մը պիտի

ընէ, անոր ձեռքէն 100 ոսկի կը կորզէ: Մարդը այս սխալ համոզման վրայ շատ կը հրճուի, եւ բաց աստի ակնկալած այդ շահով տուններ, խանութներ չինել կը ծրագրէ: Այս մարդուն հրճուանքը ճշմարիտ փորձառութիւն է, բայց խեղճը իր 100 ոսկին ալ կը կորսնցնէ: Անգամ մը մեր Ուսուցիչը 20-25 ուսանողներէ բաղկացած կարգի մը առջեւ ելեկտրականութեան փորձեր կը կատարէր: Ուսուցիչը իւրաքանչիւր աշակերտի ձեռք միեւնոյն ելեկտրական մեքենայի կցուած մէյմէկ թել տուաւ: Երբ թելը մեքենային կցուէր, մեր թեւերուն մէջ ցընցում կը զգայինք: Եւ երբ անջատուէր, կը դադրէր ցնցումը: Ուսուցիչը այն թելերուն կցման տեղը ծածկեց, եւ մեզի պատուիրեց որ լուր տանք թէ թելը երբ մեքենային կցուեցաւ եւ երբ անջատուեցաւ: Այս կարգէն 8-10 հոգի, թէեւ թելերը մեքենային կցուած չէին, կարծելով սակայն թէ կցուած էին, իրենց թեւերուն մէջ կրկին եւ կրկին ելեկտրականութեան ազդեցութիւն զգացին: Հարկաւ այս բանը բարոյական աշխարհին մէջ աւելի յաճախ կը պատահի: Անցեալ օր, մինչ կը տեսնուէինք մեր Չինացի բարեկամին Մր. Չէնկի հետ, ան պատմեց իր երկրին մէջ գտնուած աւելի քան 400 միլիոն կոապաշտ հայրենակիցներուն կրօնական գաղափարներուն վրայ: Հոս մեզի այնքան ծիծաղելի եւ անհեթեթ երեւցող բաներէն գոհ են եւ համկ'առնեն հոն այն միլիոնաւոր բնակիչները, եւ նոյն իսկ Մր. Չէնկի ալ գոհացուցիչ բաներ էին անոնք ասկէ 10-15 տարի առաջ:

Մեր փորձերուն մէջ դժուարութիւն մը եւս դէպքերուն պատճառները որոշելու դժուարութեանէն կը ծագի: Մեր փորձերը լոկ մեր ներքին վիճակներուն արտայայտութենէն չեն բաղկանար: Բանին մէջ դէպքերուն պատճառներն ալ կը խառնենք: Աչքս ինձմէ կէս կանգուն հեռուն տնկելով, «Հոգ շարժող կարգ մը փայլուն կէտեր կը տեսնեմ» կ'ըսեմ: Այս բանը թէեւ փորձառութիւնովս գիտցուած բան մըն է, սակայն կէտերուն հոն ըլլալն ըսելս իմ կողմէս մեկնութիւն, բացատրութիւն մըն է: Քիչ մը առաջ ոտքիս օտակոյն ինկած էի: Թերեւս այդ փայլուն կէտերը ծագում առին զլիսուս յետակողմին օստակութեամբ գետին զարնուելէն: Անոնք դուրսը չեն, այլ տեսողութեան ջիղերուս մէջ տեղի ունեցած վիճակի մը արդիւնք: Բներեւոյթին բուն պատճառին վերահասու եղած չեմ: Տգէտ շատ անձինք անկարելորդ դեղ մը զօրծածելով կ'ապաքինին ծանր հիւանդութենէ մը, եւ իրենց ապաքինումը այդ դեղին կ'ընծայեն: Իրենց փորձառութիւնը ճշմարիտ է: Բայց կարող չեղան գտնել ճշմարիտ պատճառը: Կրօնքին մէջ ալ բանը այսպէս է շատ

անգամ: Արդիւնք մը կայ. փորձառութիւնը ճշմարիտ է: Բայց ճշմարիտ պատճառը հասկցուած չէ:

Ինչ ըսենք ուրեմն: Ըսենք թէ մեր փորձառութիւնները կարեւորութիւն չունին: Ոչ, Տարակոյս չկայ թէ ծանօթութիւն, գիտութիւն ստանալու ապահովագոյն միջոցը փորձառութիւնն է: Միայն թէ երբ մեր փորձառութիւնը ուրիշներու փորձառութեան հակառակ կու գայ, կամ մեր ստացած ծանօթութիւններուն դէմ կ'առաքուի, եւ կամ տեւէ կերպով մեր փորձառութիւններուն նկատմամբ մեր ներսիդէին տարակոյս կամ դժգոհութիւն տեղի կ'ունենայ, մեր պարտքն է այդ մեր փորձառութիւնները ստուգել որոշել, եւ անոնց ի նպաստ եղող մեր պատճառները կամ փաստերը քննել եւ մեր պատճառները, ապացոյցները ըսելու պատրաստ գտնուիլ: Այս ինչպէս ուրիշ առիթներու մէջ պէտք է, նմանապէս եւ աւելի եւս մեր կրօնական կեանքին մէջ անտարակոյս: Պետրոս առաքեալ սապէս կը խրատէ, «Միշտ պատրաստ եղէք հեղութեամբ ու երկիւղածութեամբ պատասխան տալու ամէնուն որ ձեր ունեցած յոյսին պատճառը ձեզի կը հարցնեն» (Ա. Պետ. Գ. 15): Եւ այն խրատին մեզի հաղորդած ճշմարտութիւններն են. նախ՝ թէ Քրիստոնէին յոյսը ճշմարիտ պատճառներ եւ հիմեր ունի: Երկրորդ՝ իւրաքանչիւր Քրիստոնեայ պարտի իր հաւատքը ըստ կարի օտոյզ եւ հիմնական պատճառներու վրայ հիմնել եւ այդ պատճառներուն վերահասու եւ գիտակից ըլլալ: Եւ երրորդ՝ որպէս զի մեր փորձառութենէն արդիւնաւորուած մտային մտահոթութիւնը կատարեալ ըլլայ, մեր փորձառութիւնը պարտի ըստ կարի ճշգրիտ, կատարեալ եւ ընդարձակ ըլլալ:

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՀՐԱՋԱՆԳՈՒԹԻՒՆ
(ՏԵ. Ճ. Ք. ԿԵԼՆ)

Տարիներ առաջ Պըշնէլ անուն հովիւ մը Ամերիկայի մէջ յոյժ օգտակար գիրք մը հրատարակեց սոյն խորագրով: Իրենց զաւակները կրթելու գործին մէջ այս երկրի Քրիստոնեայ հայրերուն եւ մայրերուն օգնելու յուսով՝ այն գիրքին առաջին զլիսուն գաղափարներէն՝ մէկ քանին համառօտիւ կը ներկայացնեմ հետագայ յօդուածով, եւ առաջադրած եմ, եթէ Տէրը կամի, ժամանակ առ ժամանակ ուրիշ գլուխներու ամփոփումն ալ ներկայացնել:

Գիրքին հիմնական խորհուրդը կը բովանդակի սա նախադասութեան մէջ. Քրիստոնեայ ծնողաց շատ քիչ Քրիստոնեայ յետադուրս է Լինդլի Գանդալֆի Բլաւ Գրքերի մէջ:

վաճան դի, նախ, անհեթեթ չէ ենթադրել թէ Բրիտանոնեայ ծնողաց զաւակները Բրիտանոնեայ մեծ-նալու են։ Արդարեւ հակառակ ենթադրութիւնն է հակաստուածաշնչական եւ վնասակար։ Սուրբ Գիրքը երբեք չարտօներ ըսել կամ ունէ կերպով զգացնել Բրիտանոնեայ ծնողաց զաւակին թէ չսպաս-ուիր որ ինք զԱստուած օրէ է եւ անոր հնազան-դի մինչեւ որ տարիներով մեղաց մէջ չապրի։ Շատեր կ'ըսեն, Տղաս մեղաւոր է։ Ինչպէս կըր-նամ ակնկալել որ Բրիտանոնեական կեանք սկսի մինչեւ որ Աստուած նոր սիրտ մը չպարգևէ ա-նոր։ Սակայն ուրկէ՞ սորվեցաք, ով Բրիտանոնեայ հայր եւ մայր, թէ, եթէ դուք ձեր զաւակին առ-ջեւ Բրիտանոնեայ կեանքով ապրիք եւ անոր այնպի-սի հրահանգութիւն մը տաք զոր Բրիտանոնեայ ծնողաց պարտքն է տալ, Աստուծոյ Հոգին անոր մէջ ալ պիտի չծնուցանէ հոգեւոր կեանք։ Բրի-տանոնեան է մարդ մը, որ սկսած է բարին սիրել բարիին համար։ Ինչո՞ւ այդպիսի սէր մը Բրիտա-նոնէին զաւակին մէջ ալ պիտի չծագի Աստուծոյ Հո-գինէն։ Ինչո՞ւ զաւակին սրտին մէջ անմիջապէս պի-տի չսկսի չարին դէմ մաքառումը, երբ ան ըմբռնէ չարը։ Եւ ինչո՞ւ զաւակը Աստուծոյ օգնութեամբ պիտի չսկսի անմիջապէս բարին սիրել, երբ ըմ-բռնէ բարին։ Արդարեւ անհեթեթ բան է ենթա-դրել թէ Սուրբ Հոգին նորոգիչ ազդեցութիւն չունի տղայոց դեռ չգարգացած հոգիներուն վրայ։

Երկրորդ, Բրիտանոնեական կրթութեան հիմունքն է Բրիտանոնեական կրթ-թութեան գաղափարը սա է թէ տղայք ոչ միայն սորվելու են Աստուածաշնչի պատմութիւնները եւ Աստուածաշնչական կարգ մը վարդապետութիւն-ներ, այլ եւ Աստուծոյ օգործութեամբ իբրեւ ժողովուրդներ իրենց ծնողաց հետ իրապէս հաղորդ ըլլալու են հոգեւոր կեանքի շնորհքին։ Բրի-տանոնեական կրթութիւնը չէ սոսկ կարգ մը բարե-պաշտական սովորութիւններ հաղորդել տղուն, բարոյական կարգ մը կանոններ սորվեցնել անոր եւ ապա սպասել որ անոր դարձը տեղի ունենայ երբ տարիքն առնէ միայն ու խելահաս ըլլայ։ Բրիտանոնեական կրթութիւնը այն է որ Բրիտանոն-ինքը այն նորոգիչ Հոգեւոր, որ կարող է յորովայ-նէ օրբել, զաւակին մտաց մէջ մուտ գանէ կա-նուի, Բրիտանոնեայ տունը զաւակին հեկեղեցին ըլ-լայ եւ Բրիտանոնեական առանձին կեանքն ալ փրկա-րար զօրութեան տարր մը։ Սորվել է եւ կամքի ունէ ճիգէ աւելի հարկ է որ տան մէջ բարի վար-քի սիրելութիւնը, Բրիտանոնեական օրինակի հրա-հանգութիւնը գտնուի, որ տղուն մէջ աննշմարելի կերպով կը կազմէ ուղիղն ընելու գաղափարը եւ

հնազանդելու կամեցողութիւնը։ Ոչ ալ հարկ է ըսել թէ որչափ աւելի տեւական եւ սիրուն ըլլայ ծնողաց Բրիտանոնեական ոգին, նոյնչափ աւելի կրնան վստահ ըլլալ թէ իրենց զաւակները կանուխ պիտի տան ճշմարիտ բարեպաշտութեան նշաններ։

Տղան չէ կարող հասկնալ կրօնքի փիլիսոփա-յութիւնը։ Չգիտնայ թերեւս թէ ինչ կը նշանա-կէ նոր սիրտ ունենալ։ Սակայն կրնայ սորվիլ ուղիղ ոգի կրել, կրնայ սորվիլ ճիգ թափել որ բարի ըլլայ եւ բարի գործէ, վաճան դի Աստուած այդպէս կ'ուզէ եւ պատրաստ է օգնել իրեն, նոյն իսկ երբ դեռ մտաւորապէս չէ կարող ըմբռնել վարդապե-տական ունէ բանաձեւ։ Այո, աւելին կայ։ Նոր կեանքի հարկաւոր ճշմարտութիւնը կրնայ տղուն հաղորդելու Բրիտանոնեայ հօր եւ մօր ակնարկնե-րուն, վարքին եւ կեանքին միջոցով ալ, նոյն իսկ երբ տղան դեռ բառերուն նշանակութիւնը հաս-կընալու տարիք չունի։ Արդարեւ Աւետարանին գաղափարը կամ օգին իրապէս կը պարունակուի անցնիւր Բրիտանոնեայ հօր եւ մօր կեանքին մէջ եւ իբրեւ կենդանի նմակ կը ճառագայթէ՝ դեռ չըթուենք չսպրդած կամ բառերով չբացատրուած։ Երբեք կարելի չէ որ չափէն աւելի կանուխ ըլլայ բարին հաղորդելու համար տղուն, եւ մանկութիւն եւ տղայութիւն ամենէն լաւ ժամանակներն են բա-րիին հակելու եւ վարժուելու համար։

Երրորդ, եթէ երբեք տղան բան մը ընէ ուղիղ ոգիով, բան մը սիրէ բարի եւ ուղիղ ըլլալուն համար, այդ ինչ ցոյցնէ նոր կեանքի մը արեւոյշ։ Աս-տուծոյ Հոգիով նորոգման վարդապետութիւնը ըն-դունող ոչ ոք կրնայ տարակոյսի ենթարկել կամ ուրանալ զայս։ Չաւակը Բրիտանոնեայ ծնողաց ազդեցութեան եւ իշխանութեան տակ դրուած է որպէս զի, նախ, սորվի իր ծնողաց հնազանդիլ Տէրոյժով, վաճան դի ճան է արժանըք (Եփես. 2. 1)։ Եւ երբ զաւակն այդ բանը սորվի, նոյն իսկ մինչդեռ չէ կարող մտաւորապէս ըմբռնել հնա-զանդութեան պարտականութիւնը, «կամ կ'ըլլայ բարեպաշտութեան սկզբունքին համեմատ քայլել։ Եւ երբ զաւակ մը սորվի եւ վարժուի սիրով հնա-զանդիլ իր ծնողաց Բրիտանոնեական պահանջում-ներուն, Բրիտանոնեական փորձառութեան իրական ապացոյց մը ցոյց կու տայ իր մանկական ուրա-խութեամբ եւ նիստուկացի քաղցրութեամբ։

Չորրորդ, կան Բրիտանոնեայ ծնողներու զա-ւակներ, որոնք իրօք սկսած են բարեպաշտ ըլլալ այնքան կանուխ որ երբեք չեն կրնար յիշել թէ երբ սկսան զԲրիտանոն սիրել։ Պէքտթըր, հեղինակ «Սրբոց Հանգիստ» գիրքին, որ Հայերէնի թարգ-մանուած է, չէր կրնար յիշել ժամանակը երբ իր

նկարագրին մէջ տեղի ունեցաւ այն պատուական փոփոխութիւնը : Եւ սակայն գտաւ վերջապէս, ինչպէս կ'ըսէ ինք, թէ Բրիտանիայ ծնողաց կրօնական շարժումը այնքան յարմար չէր, որքան իր անուան ծնողները : Եւ իր անուան ծնողները միտնեցան իրենց վայելից, վասն զի այնքան կանոնաւոր սորված էր սիրել զԱստուծոյ : Այսպէս շատերու համար Բրիտանիայէն բարեպաշտութիւնը պէտք է նկատուի աւելի կեանքի ունակութիւն, մանկութեան կրթութեան ներքեւ ձեւակերպուած, քան նշանաւոր հոգեկան փոփոխութիւն անձնական փորձառութեան : Ճշմարիտ չէ այն գաղափարը թէ այսպիսի տղաք բարեպաշտ են իրենց : Բայց սա ճշմարիտ է թէ անոնք բարեպաշտութեան մէջ կրթուած են ծնողներէ, որոնք կ'ակնկալէին թէ անոնք բարեպաշտ պիտի ըլլան իրենց կանխագոյն տարիներուն մէջ : Եւ միեւնոյն ատեն այսպիսի տղոց ծնողներ իրենց զաւակներէն անոնց տարիքէն վեր բարեպաշտութեան ապացոյցներ չէին սպասեր :

Գերմանացի այն Բրիտանացիները որոնք Մորաւիան Եղբարք կը կոչուին, իրենց եկեղեցիները իրենց զաւակներուն սուրբ աննշան դպրոցներ կ'ընեն, եւ կ'ակնկալեն մեծցնել զանոնք իբրեւ տունկեր Տէրոջ տան մէջ : Եւ ուստի, այդ եկեղեցւոյն անդամներուն տասնէն մէկը չլիշեր ժամանակը թէ երբ պիտի բարեպաշտ ըլլաւ : Իցիւ, բոլոր Բրիտանացի ծնողներ այնպէս կրթէին իրենց զաւակները, որ անոնց մէջ տեսնուէին նման պատուներ կանոնաւոր բարեպաշտութեան :

Մանուկը, նախ իր ծնողաց բազուկներուն վրայ կ'առնուի իբրեւ լոկ կրաւորական զանգուած մը, եւ մինչ կամաց կամաց կ'ըլլայ գիտակից էութիւն մը, մօրը եւ հօրը հոգին կը հոսի անոր աչքերուն եւ ականջներուն մէջ : Ինչ յետոյ անոր վրայ կը նշմարուի թէ մօրը ժպիտը ժպիտ կը յարուցանէ զակնին մէջ : Եւ իրօք մօրը դէմքին վրայ արտայայտուած ունէ կիրք համապատասխան կիրք կ'արթնցնէ մանուկին մէջ : Այնուհետեւ ականջը կը բացուի խօսքեր լսելու, բայց մանուկը ինչ խօսքեր լսելու է, ինք չկրնար լընարել : Աւելի յետոյ ծնողները կը սկսին կառավարել մանուկը որոշ հրամաններով, եւ անոնց հրամայածը ինչ որ ալ ըլլայ, մանուկը այնքան քիչ կրնայ դիմադրել անոնց որքան մանիշակը կրնայ զովացնել տոչորիչ արեգակը : Յետոյ ծնողները կ'որոշեն մանուկին դպրոցը, կ'ընտրեն անոր գիրքերը, կ'ընտրեն անոր ընկերները, եւ կ'որոշեն թէ ան կրօնական ինչ գաղափարներ սորվելու է, տանելով զանիկա իրենց ընտրած եկեղեցին : Բոլոր ատենց մէջ ծնող-

ները չեն կապտեր մանուկին իրաւունքը, այլ կ'ընեն միայն ինչ որ իրենց կը պատկանի ընել : Եւ այսպէս մանուկին կամքը եւ նկարագիրը կը ձեւակերպի ծնողներուն կամքին եւ նկարագրին համեմատ : Վերջապէս տղան պատասխանատու արարած մը ըլլալու դիրքին կու գայ, եւ իր դերը կատարելու՝ բարի կամ չար գործերով, իր ծնողներէն ընդունած կրթութեան համեմատ : Համառօտիւ, տղան ի սկզբան իր ծնողներուն բարոյական ազդեցութեան եւ պատասխանատուութեան ներքեւ կը գտնուի : Եւ, աստիճան քան զաստիճան անցնելով անձնական ջանքի եւ արտաքին ազդեցութեան փորձառութեան մէջ, հոսակ ուրեմն կը հասնի արժանավայել անկախութեան մը : Մինչեւ այդ ատեն տղան իր ծնողներէն ետեւ երբեք չնկատուիր բոլորովին դուրս իր ծնողներուն բարի կամ չար ազդեցութեան շրջանակէն :

Արդ, Բրիտանացի կրթութեան նոյն իսկ գաղափարը սա է թէ կրթութիւնը պարտի սկսիլ ծնողներուն ձեռամբ արուած անունով կամ մշակութեամբ : Կը հաւատանք թէ Աստուծոյ նպատակը եւ ծրագիրն է որ ծնողներուն Բրիտանացիական կեանքը եւ հոգին հոսի մանուկին մօքին մէջ եւ խառնուի մանուկին նոր եւ կէս ձեւացած մտային գործողութիւններուն հետ : Այսպէս ծնողները մանուկին մէջ կը փոխանցեն իրենց խորհուրդները, գաղափարները, հաւատքը եւ սէրը : Եւ ասոնք քիչ կ'ըլլան ըսելու իսկ մանուկին մտային գործողութիւնները : Այսպէս մանուկը կը պատրաստուի առաքինական գործեր կատարել այնպիսի պատճառներով որոնք մանուկին վրայ կը ներգործեն, մինչեւ անգամ երբ դեռ չէ հասած ըսելու իր կամքը գործածելու վիճակին : Ուստի երբ մանուկը կը սկսի ինք իր գլխուն գործել, իր ջանքը պիտի ըլլայ մանաւանդ պահել եւ կատարելագործել այն բարի գործը, որ արդէն սկսած է իր ներսիդին, քան արտադրել եւ զարգացնել բոլորովին նոր բան մը :

Ընտանիքին, դպրոցին, եւ եկեղեցւոյ մէջ իւրաքանչիւրին յատուկ ոգի մը կայ աւելի կամ նուազ թշնամական, աւելի կամ նուազ նպաստաւոր կրօնական նկարագրի : Եւ այն ոգին մեծադոյն կամ փոքրադոյն ընդարձակութեամբ կը տիրէ անցնիւր անհատի վրայ : Մեր անհատականութիւնը խառն է մեր բոլոր կեանքին մէջ : Ոչ ոք երբեք կ'ազդի ամբողջովին իր ներսիդին կամ իրմէ դուրս : Եւ մանկան եւ անոր աստուածապաշտ հօր եւ մօր մէջտեղ գոյ եղած կենսական, կազմական կամ հիմնական կապակցութեան պատճառաւ է որ Բրիտանացի վատահոլութիւն ունին

Աստուծով թէ զաւակներու մէջ կանուխ պիտի զարգանայ Բրիստոնէական նկարագիրը : Ըսել չուզուիր թէ բարեպաշտ հայրը կամ մայրը կարողութիւն մը ունի նորոգել մանուկին հոգեւորութիւնը, կամ թէ մանուկը կարող է նորոգուիլ ոեւէ միջոցով բաց ի Սուրբ Հոգիէն : Ինչպէս որ արեգակին ջերմութիւնը կը կենդանացնէ գետինն մէջ ցանուած սերմը, եւ անոր աճումը կ'ապահովուի ներքին եւ արտաքին ազդեցութիւններով կամ ոյժերով, նմանապէս Աստուծոյ Հոգին կը գործածէ ծնողական ազդեցութիւնը, ծնողաց կրօնական նկարագրին եւ Բրիստոնէայ տան մը մթնոլորտը, մանկան մէջ զարթոնցանելու եւ զարգացնելու համար աստուածապաշտութիւն եւ Բրիստոնէական նկարագիր : Պողոս ըսաւ Կորնթացիներուն, «Բրիստոս Յիսուսով եւ ձեզ ծնայ աւետարանովը» (Ա. Կոր. Դ. 15) : Եւ Բրիստոնէայ ծնողներ նոյնը կրնան ըսել իրենց զաւակներուն, «այժմեան որ ձեռքերը ունենան Լեւիտ. Աւետարանի մը մարտնչեալ եւ արդարեալ իրենց Լեւիտ. մէջ :

Համառօտել, Բրիստոնէական Լեւիտ. միայն ճշմարիտ քաղաքացի է որ մասնաւոր ձեռնայ ձեռքերուն Լեւիտ. մէջ, եւ իրենց ըլլալ ուղիւնով Բրիստոնէայ, այսինքն արդարեալ Բրիստոնէական նկարագրի ուղիւնով եւ արդարեալ իր Լեւիտ. միայն :

ՄԵԼՊՈԼԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ
(Յ. Պ. Կարապետեան, Նիւ Եորք)
(Շաբ. 45 ինչեւ և վերջ)

Պողոս մեղքը կ'անձնաւորեցնէ եւ դատան տիրոջ մը կը նմանցնէ երբ կ'ըսէ, «Մեղաց վարձը մահ է» (Հռով. Զ. 23) : Մահն է վարձը որ մեղքը իբր տէր իր ծառաներուն կը վճարէ : Այս խօսքը շատ անգամ բառականապէս կատարուած կը տեսնենք մարդասպանին, չնացողին, գողին եւ դիւնեմոլին մահուանը մէջ : Մահը ամենաբարձր վարձքն է որ մեղքը իր ծառաներուն կը վճարէ : Բայց մեղքը ասկէ վար ալ շատ մը աստիճաններ ունի վարձքի, — հիւանդութիւն, ախտ, աղքատութիւն, թըշուառութիւն, եւն. :

3. Սակայն մեղքին վնասները մարմինին մէջ չեն վերջանար : Անոնք մարմինէն անդին կ'անցնին եւ կը հասնին նաեւ մարդուն հոգիին : Մեղքը արդէն ինքնին խորհելու անմիտ կերպ մ'է : Մեղքը անմտութիւն է : Անմիտ խորհուրդ մը տխմար գործ յառաջ կը բերէ, եւ տխմար գործ մը շատ անգամ կը վնասէ ոչ միայն մարմինը, հապա նաեւ մարմինին միջոցաւ միտքը : Մարմնական մեղքերուն մէջ այս իրողութիւնը շատ անգամ պարզ կը տեսնուի : Ընկերական մոլութիւնը եւ ա-

նոր ընկեր մոլութիւնները յիշողութիւնը կը տկարացնեն, տրամաբանելու կարողութիւնը կը վնասեն : Շատ մոլի մարդիկ կան որ յայտնապէս ապուշ են : Այսպէս են նաեւ արեւոյտները : Արեւոյտները պարզապէս մարդուն միտքը կը վնասէ : Երբ մարդ արեւոյտ է, արդէն ապուշ է : Ան կը հայի՝ բայց չիտակ չտեսներ, կը լսէ՝ բայց չիտակ չըմբռներ, խօսքեր կ'ըսէ որ իրարու հետ կապ չունին : Շատ արեւոյտներ իրենց օրերուն մեծ մասը ապուշի կեանք կը վարեն : Ո՛րչափ մարդիկ արեւոյտներ մը իրենց միտքը փճացուցած՝ եւ ինքզինքնին խենդանոցներու մատնած են : Ասոնք հայեցողութիւններ չեն որ յառաջ կը բերեմ, այլ չօգտակի իրողութիւններ են : Իրողութիւններ՝ որ կը ցուցնեն թէ մեղք կայ եւ թէ մեղք կորուսիչ բան մ'է :

4. Մեղքը կը վնասէ նաեւ մարդուն բարոյական բնութիւնը : Մարդը ընկերական էակ մ'է եւ բարոյական բնութիւն մը ունի : Մարդուն այս բնութիւնը դարերու ընթացքին մէջ հետզհետէ զարգացած է : Մարդկային ընկերութիւնը բարոյական մտաւիպարներ եւ չափանիշներ ունի զորս անտես ընողները կը տուժեն : Ամէն խորհող մարդ կ'ընդունի թէ մարդուն մէջի ամենաբարձր տարրը բարոյականն է : Մարդիկ բարձր նկարագիրը կը գնահատեն : Քաղաքավար, ազնիւ, անկեղծ, սուրբ եւ սիրալիր մարդիկ ամէնուն յարգանքը կը վայելեն : Մեղքը մարդուն այս բարձրագոյն բնութիւնը՝ նկարագիրը կ'աւրէ ու կ'ապականէ : Միտքը զմարդ կը նուաստացնէ, եւ յաջա աշխարհի զղուելի կ'ընէ :

Մեղքեր կրկնուելով ունակութիւն կ'ըլլան, եւ չար ունակութիւնները զմարդ իբր բարոյական էակ կը փճացնեն : Ամէն գէշ խորհուրդ որ մարդուն մտքէն կ'անցնի եւ ամէն չար կիրք որ մարդուն սիրտը կը յուզէ, ուղեղին վրայ հետք մը կը ձգէ, եւ այս կերպով յաջորդ գէշ խորհուրդը եւ կրից հետեւեալ զրգուումը կը դիւրացնէ : Երբ հետք հետքի կը յաջորդէ, շաւիղ մը կ'ըլլայ, եւ երբ հետքերը երկար ժամանակ կը շարունակուին, շաւիղը բանուկ ճամբայ կը դառնայ : Այս կերպով կը կազմուին մարդուն չար ունակութիւնները, եւ այս կերպով կ'ապականի մարդուն բարոյական բնութիւնը : Եւ մեղքն է որ այս ապականութիւնը յառաջ կը բերէ :

5. Վերջապէս, մեղքը կը վնասէ նաեւ հոգին : Աստուած բարոյապէս կատարեալ էակ մ'է, Յիսուս Բրիստոս Աստուծոյ բարոյական կատարելութեան մարմնացումն է, եւ Բրիստոնէաները անոնք են որ կը ջանան Բրիստոսի կատարելութեանը

հասնիլ, Աստուած, Բրիստոս եւ Բրիստոնեաները միացած են մեծ հոգեւոր կազմակերպութեան մը մէջ, որուն մէկ մասը հոս է. իսկ միւս մասը հանդերձեալ աշխարհին մէջ է: Այս կազմակերպութիւնը մտատիպար ընկերակցութիւն մ'է, թէեւ մարդոց մասին մտատիպարը տակաւին լման իրականացած չէ: Այս ընկերակցութեան մէջ կը տիրեն սրբութիւն եւ սէր, որոնցմէ յառաջ կու գան խաղաղութիւն ու երջանկութիւն: Երկիրքը այս ընկերակցութեան երանաւէտ վիճակն է: Մեղքը մարդուն հոգւոյն ու կեանքին մէջէն սրբութիւնն ու սէրը ջնջելով սրտին խաղաղութիւնը կը վրդովէ, հոգին կը թշուառացնէ, եւ այս կերպով զայն երկնային մտատիպար ընկերակցութեան անյարմար կ'ընէ:

Շատերը կը կարծեն թէ մեղքը իր այս աւերիչ գործը մահէն ետքը կ'սկսի կատարել, կամ, ուրիշ խօսքով, շատերը կը խորհին թէ դժոխքը մահէն ետքը կու գայ: Սակայն այս միայն մասնական ճշմարտութիւն մ'է, իման ճշմարտութիւնը սա է թէ դժոխքը այս աշխարհին մէջ կ'սկսի եւ հանդերձեալին մէջ կը շարունակուի, ճիշդ ինչպէս որ յաւիտեական կեանքը հոս կ'սկսի եւ գալ աշխարհին մէջ կը շարունակուի (Յովհ. Ե. 24, Ա. Յովհ. Գ. 14, եւն.): Թէ մեղաւորը հանդերձեալ աշխարհին մէջ ինչպիսի տանջանքներու պիտի ենթարկուի՝ ես չեմ գիտեր, բայց սա մէկ բանը շատ լաւ գիտեմ թէ մեղքը այս աշխարհիս մէջ մարդը սրբութենէ ու սէրէ կը զրկէ, անոր սիրտը կը խռովէ, եւ զայն Աստուծոյ, Բրիստոսի եւ երկնային սուրբերուն մտատիպար ընկերակցութեանը անյարմար կ'ընէ: Մէկ խօսքով, մեղքը զմարդ Աստուծմէ կը բաժնէ, եւ Աստուծմէ բաժանուած դժոխք է:

Քանի որ մեղքին ընութիւնը այսքան աւերիչ է, քանի որ մեղքը կը լլաւէ մեր նիւթականը, կ'ապականէ մեր մարմինը, կը տկարացնէ մեր միտքը, կ'աւրէ մեր նկարագիրը, եւ կը բաժնէ մեր հոգին Աստուծմէ որ երջանկութեան միակ աղբիւրն է, մեղք գործել զուտ անմտութիւն չէ: Աշխարհ շատ անգամ Բրիստոնեան անմիտ կը կոչէ, որ ինքզինք մարմնաւոր շատ մը հաճոյքներէ կը զրկէ: Բայց երբ մարդ քիչ մը զգուշութեամբ կը նայի, կը տեսնէ թէ ոչ թէ Բրիստոնեան հապա մեղաւորն է անմիտը, քանզի մեղաւորը յամառութեամբ կ'ընէ այն բաները որ զինքը կը լլաւսեն, իսկ Բրիստոնեան միշտ կը ջանայ խոյս տալ այդ լլաւսակար բաներէն, եւ յաբաւեւութեամբ կը վազէ այն բաներուն ետեւէն որոնք իր բարձրագոյն շահերուն կը նպաստեն: Կեանքի մէջ ո՞ր

կողմ որ դառնանք՝ կը տեսնենք թէ մեղք խիստ լլաւսակար բան է եւ թէ սրբութիւն մեր թէ՛ ներկայ եւ թէ՛ ապագայ բարօրութեանն ու երջանկութեանն համար անհրաժեշտ է: «Ուստի՝ սիրելիք՝... մեր անձերը մարմինի ու հոգիի ամէն կերպ պղծութենէն մաքրենք, եւ սրբութիւնը կատարելագործենք Աստուծոյ վախովը» (Բ Կոր. Է. 1):

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑ

Բ ԴԱՍ. ՅՈՒՆՎ. 8

Յովհաննու Մկրտչի վկայութիւնը Յիսուսի համար

Յովհ. Ա. 19-34

Յովհաննու Մկրտչի վկայութիւնը արուեստաւ երեք օր յաջորդաբար, եւ որովհետեւ աւետարանիչը, որ այս աւետարանը գրեց, ներկայ էր իբրեւ Յովհաննու աշակերտներէն մին եւ լսեց ամբողջ այս վկայութիւնը, անտարակոյս իրեն համար յիշատակելի եղան այն երեք օրերը: Այն օրերն էր որ աչքերը առաջին անգամ տեսան զՅիսուս: Մեղմէ ոմանց համար ալ յիշատակելի է այն օրը, երբ առաջին անգամ տեսանք զայն հաւատքի աչքով:

Առաջին օրը Մեսիան ծանուցուեցաւ (19-28): Երկրորդ օրը ան մատնացոյց եղաւ (29-34): Երրորդ օրը անոր հետեւողներ եղան (35-37):

Հմր. 19: Յովհաննու վկայութիւնը յաւելուածական կարեւորութիւն կ'ստանայ պաշտօնական մարմնի մը արուեստ: Պատուիրակութիւնը կը բաղկանար Քահանայական եւ Ղեւտական դասակարգերու անդամներէ: Երուսաղէմէ կու գար Սենեդրիոնին կողմէ, որ 71 անդամ ունէր Քահանայականին, իր նախագահին, հետ մէկտեղ եւ Հրեաներուն կառավարական մարմինը կը ճանչցուէր թէ՛ Հոռոմայեցի կուսակալէն եւ թէ՛ բուն Հրեաներէն: Սենեդրիոնն ի սկզբան աչք խփեց Յովհաննու Մկրտչի գործին: Բայց, տեսնելով թէ անոր ազդեցութիւնը կը տարածուէր եւ թէ ոմանք կը կարծէին որ թերեւս Բրիստոսն ըլլայ ան, իրենց իշխանութիւնը ի գործ դրին:

Հմր. 20, 21: Յովհաննէս նախ կը պատասխանէ բացասական ձեւով: Կ'ըսէ թէ ո՞վ չէ ինք, եւ այս պատասխանով կը ցնցնէ իր խոնարհութիւնը եւ հաւատարմութիւնը: Յիսուս դեռ անծանօթ էր: Յովհաննէս անագին թուով հետեւողներ ունէր, եւ եթէ ընտրէր ինքզինք Բրիստոս հրատարակել, Հրեաներն անտարակոյս իբրեւ Բրիստոս պիտի ընդունէին զինք հակառակ Սենեդրիոնի բուր արգելքներուն: Սակայն անկեղծօրէն եւ առանց վարանման կ'ըսէ, եւ՝ Քրիստոսը չեմ: Իր

անձնուրացութիւնը աւելի պայծառ կը տեսնուի ուրիշ վկայութեան մը (Յովհ. Գ. 27-36), ուր ինքզինք կը ներկայացնէ լոկ իբրեւ բարեկամը Քրիստոսի, Փետային, եւ կ'ըսէ, «Անիկա պէտք է որ մեծնայ, բայց ես պզտիկնամ»։ Որովհետեւ Քրիստոսը չէ, երկրորդ հարցումը կ'ըլլայ, Եղիշէն։ Ասով կ'ականարկուի Մաղ. Գ. 5 համարը։ Հրեաները աւանդութիւն մը ունէին թէ Մեսիան ծածուկ պիտի մնար մինչեւ որ Եղիա զայն ցուցնէր ու նուիրագործէր։ Յովհաննէս Եղիան չէր, ինչպէս ըսաւ ինք ճշմարտապէս, բայց եկաւ «Եղիային հոգիովը ու զօրութիւնովը» ինչպէս հրեշտակը վկայեց անոր Զաքարիա հօրը (Լուկ. Ա. 17), Ան Երեմիային է։ Այս կ'ականարկէ Բ Օր. ԺԸ. 18 համարին նախաձայնութիւնը։ Դարձեալ կը պատահանէ Յովհաննէս, 2է։

Հմր. 22, 23։ Հրեաները որոշ կ'ականակէին Մեսիային գալստեան, Եղիայի գալստեան որ զայն պիտի հաստատէր իր պաշտօնին մէջ եւ Մովսէսի նման մարգարէին գալստեան։ Եթէ Յովհաննէս ատենց ոչ մին էր, ուրեմն կը հարցնեն թէ ինք ինչ կ'ըսէ իրեն համար։ Ան ալ կը պատասխանէ՝ ես. Խ. 3 համարէն վկայութիւն մը մէջ բերելով։ Ինք էր ձայն մը միայն։ Երբ վեհապետ մը իր երկրին մէջ կողմը երթար, մունկտիկ մը կ'երթար անոր առջեւէն եւ կը պատուիրէր շիտկել ու հարթել ճամբաները։ Այս էր Յովհաննէս պաշտօնը, Թէպէտ Մեսիան չէր ինք, կապակցութիւն մը ունէր այն փառաւոր անձին հետ, եւ միւս աւետարաններէն գիտենք թէ կերպը որով Հրեաներն հրաւիրեց պատրաստուիլ Քրիստոսի գալստեան համար՝ ապաշխարութիւն էր։ Նոյն կերպով պարտիմք մենք ալ պատրաստել ճամբան, որով պիտի գայ եւ մանէ մեր սիրտերը։

Հմր. 25։ Եթէ Յովհաննէս ականակուած անձերէն ոչ մին էր, ուրեմն ինչ իրաւունք ունէր, կը հարցնէին, նորութիւններ մօծանել եւ մարդիկ մկրտել առանց Սենեդրիոնէն արտօնութիւն առնելու։ Հմր. 24է կ'իմանանք թէ պատուիրակութիւնը Փարիսեցիներէն էր, որոնք ի մասնաւորի պիտի զայրանային ոեւէ անձի, որ կը ձեռնարկէր իշխանութիւն բանեցնել առանց արտօնութեան։

Հմր. 26, 27։ Յովհաննէս պատասխանը չնշանակեց, թիւ մկրտութիւնն է լոկ նախապատրաստական մկրտութիւն ջրով։ Այլ կը նշանակէ, «Մեսիան արդէն իսկ եկած է, եւ ուստի ես կը մկրտեմ»։ Եթէ իր ըսածն ուղիղ էր, ուրիշ չափազանցութեան պէտք չկար։ Զեք Կէլը։ Այս չնշանակեց թէ Յիսուս Յովհաննէս չուրջ պատուող բողոք

մութեան մէջ էր, այլ թէ Քրիստոս տշխարհ եկած էր եւ իր ընտրեալ ժողովրդին մէջ կը գրտնուէր։ Դաս առ չէի ճանչար։ Այս կ'ենթադրէ թէ Յովհաննէս կը ճանչնար զայն եւ թէ այդ վկայութիւնը Յիսուսի մկրտութենէն ետեւ տրուեցաւ, հետեւապէս նաեւ Յովհաննէս առաջին քարոզութենէն ետեւ՝ որ այն մկրտութենէն առաջ տեղի ունեցաւ։ Տես Մատ. Գ.։ Անոր հօշիւն կաղը։ Քրիստոս, ըսաւ Յովհաննէս, այնչափ մեծ է որ ինք անարժան է անոր ընկու աւելնէն խոնարհ ծառայութիւնը, ամէնէն ստորին գործը զոր սովորաբար զերիններ կը կատարէին։

Հմր. 28։ Զեռագիրներէ ռմանց մէջ «Բեթա-նիա» գրուած է եւ ոչ Բեթաբար։ Սակայն եթէ շիտակ է այն, Մարթայի եւ Մարիամու գիւղէն տարբեր Բեթանիա մը կ'ականարկէ։

Հմր. 29։ Յիսուսի փորձութիւնը իր մկրտութենէն անմիջապէս ետքը տեղի ունեցաւ։ Հիմա որ այն ահաւոր փորձութիւնը անցած էր, Յիսուս կու գայ իր հրապարակային պաշտօնէութեան գործն սկսիլ։ Եւ ատոր համար չկար աւելի բնական տեղ մը քան նոյն իսկ իր յառաջընթացին քովիկը։ Ան կրնար, որպէս ոչ այլ ոք կրնար, վկայել թէ Յիսուս է Մեսիան։ Եւ Յովհաննէս չներկայացնեց զայն իբրեւ Աստուծոյ Որդին, կամ իբրեւ Իսրայէլի Թագաւորը, այլ իբրեւ Աստուծոյ Գաղտնի։ Անտարակոյս այս տիպոսով կ'ականարկուի զատկական գաղտն, նաեւ Աստուծոյ այն չարչարուող ծառան որ կը յիշուի ես. ԾԳ. գլխուն մէջ։ Քրիստոս գաղտնիկ կը կոչուի ոչ թէ լոկ իբրեւ անմեղ կամ հեղ չակ, այլ եւ իբրեւ քաւակաւն պատարագ մը, զի իր մահուամբ քաւութիւն կ'ըլլայ մեղքի համար։ Եւ քաւութիւնն է ամէն մեղքի, աշխարհի Դեղին համար։ Ամէնուն ալ կը բաւէ, բայց ոչ մէկուն կը տրուի բռնի։ Ինչպէս քաւութեան նոխազն այլարաններէն կը կրէր ամբողջ ժողովրդին մեղքերը, նոյնպէս Քրիստոս կարող եւ պատրաստ է կրել բոլոր մարդոց մեղքերը, եւ կը կրէ եթէ անոնք չընտրեն անձամբ կրել զանոնք։

Հմր. 30։ Յիսուս իրօք Յովհաննէսէն առաջ աշխարհի մէջ էր, թէեւ մարմնով Յովհաննէն ետքը ծնաւ եւ հրապարակաւ Յովհաննէն ետքը յայտնուեցաւ։ Ամբողջ Հին Ուխտին ժամանակ իր ժողովրդին հետ էր եւ, ինչպէս այս գլխին առաջին բառերը կը հաստատեն, ի յաւիտենից էր։

Հմր. 31-33։ Ես զանիւ չէի ճանչար։ Այս խօսքին նշանակութեան մասին տարբեր կարծիքներ կան։ Ոմանք այս խօսքէն կը հասկնան թէ Յովհաննէս եւ Յիսուս, թէպէտ ազգական էին, զիրար չէին տեսած իրենց պզտիկութեան միջոցին։

Յիսուսի քնակատեղին Գալիլեայի մէջ էր, եւ Յովհաննու հայրը հաւանորէն Երուսաղէմի մօտերը կը բնակէր։ Յովհաննէս, երբ մեծցաւ, անսպասելի քաջութեամբ։ Հետեւապէս կարելի է որ երկուքն ալ անձամբ իրարու չէին ծանօթացած։ Ուրիշներ կը հասկնան թէ Յովհաննէս ուզեց ըսել. «Ես զանկա չէի ճանչնար իբրեւ Մեսիան»։ «Ինձի պէտք է որ քեզմէ մկրտուիմ» խօսքը, զոր Յովհաննէս ըսաւ Յիսուսի մկրտութեան ժամանակ, աւելի նպաստաւոր է այս բացատրութեան։ Յովհաննու խօսքը, Կը Կէնէն Հոգին՝ որ աղանձի պէտք էր, կը ցուցնէ թէ իրական երեւոյթ էր այն եւ ոչ թէ Քրիստոսի հոգեւոր տեսութեան յայտնուած բան մը միայն, ինչպէս կ'ըսեն ոմանք։ Կար իրական աղանձի մը, զոր Յովհաննէս ալ տեսաւ, Յիսուս ալ, նաեւ իրական ձայն մը՝ զոր երկուքն ալ լսեցին։ Յովհաննէս զրկութեամբ մկրտել եւ ձամբայ պատրաստել Մեսիային համար, առանց գիտնալու թէ ո՞վ էր ան։ Սակայն ըսուեցաւ իրեն թէ ինչպէս պիտի ճանչնար զայն։ Այնչափ նշանաւոր էր կերպը որ պիտի չկրնար խառուիլ։ Աղանձին որ Հոգին ներկայութեան նշանակ է՝ չկրնար շատ ժամանակ հանգչած ըլլալ Քրիստոսի վրայ։ Բայց Հոգին անոր հետ մնաց։ Կարելի է թէ մկրտութեան եւ անմիջապէս անոր յաջորդող փորձութեան ժամանակ էր որ Յիսուս իբրեւ մարդ առաջին անգամ ըմբռնեց իր դժոխակ պաշտօնը։ Եւ Քրիստոս, ոչ միայն ընդունեցաւ Հոգին, այլ եւ Հոգին ինչպէս իրեն կը պատկանէր սիրտ մաքրելու գործը։ Յովհաննէս կրնար մկրտել ջրով միայն որ մարմինը կը մաքրէ։

Հմր. 34. Յովհաննէս Քրիստոսի մկրտութեան ժամանակ իր լսած ձայնը յիշելով էր որ ըսաւ, Ասկա է Աստուծոյ Որդին։ Եւ անաւասիկ այդ բառը կը գործածէ իր ամենէն վսեմ իմաստով։

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՓՐՈՓ. ՖԻՆՍԸՆ

Փրոֆ. Ֆինսըն, Հոլանտացի բժիշկը, որ Քոփէնհագենի մէջ մեռաւ Սեպտ. 24ին, էր մին այն նշանաւոր անձերէն, որոնց վրայ մեր ընթերցողները պարտին տեղեկանալ, եւ մինք հետագայ պատմութիւնը կը քաղենք Սփէնլէնդէն։

Փրոֆ. Ֆինսըն քառասունընչորս տարիքը մտած էր։ Անոր կեանքը գրեթէ ամբողջապէս մտքի կեանք մըն էր։ Ֆիզիքական կարողութիւնները շատ պակասած էին։ Ունեցած բոլոր ֆիզիքական ոյժը լոկ անոր համար տրուած էր, կարծես, որ կարող ըլլար տոկալ ֆիզիքական չարչարաններու։

Այդ էր անոր կեանքը զարմանալի ընող մեծ իրողութիւնը։ Եւ տեսէք, ո՞րքան գործ, եւ ինչ զարմանալի գործ, անոր արիութիւնը կարելի ըրաւ կատարել։ Միայն քսանութեան տարեկան էր, երբ հասկցաւ թէ իր սիրտն ու լեարդը անյոյս կերպով հիւանդ էին, եւ կտրծես ատոնք բաւական չէին ջանքախել իր գործելու բաղձանքը, ջրգողութիւն եկաւ վրան։ Կ'ըսուի թէ երեսունէ աւելի անգամ մարմինը ծակուեցաւ ջրգողութենէն ազատուելու համար։ Պէտք էր որ քաջ գիտնար, եւ գիտցաւ ալ, թէ իրեն ապրիլ կարելի էր ուտեստի մասին խիստ զգուշաւորութեամբ միայն։ Ուտեստի եւ ըմպելիի ամէն մէկ ունկին կշռուեցաւ քսան տարի։ Թերեւս այդ ժամանակ կորսնցուց — թերեւս երբեք չունէր — մարդոց մեծամասնութեան նման բնապէս եւ ուրախութեամբ ապրելու բաղձանքը։ Բայց մինչեւ իսկ եթէ երբեք չունէր այսպիսի փափաք մը — եւ կան մարդիկ որոնք չունին — ինք, իբրեւ ուսանող բժշկականութեան եւ կենսաբանութեան, միշտ ընտանի էր մարդու մը մարմինն կարելիութիւններուն եւ կարողութիւններուն։ Եւ անոր իմացականութեան հիւսնային սրութիւնը կը զգացնէր անոր այն կորուստին՝ զանալութիւնը, զոր գուցէ օրամիտ չեղողներ կարող պիտի չըլլային զգալ։ Այնու ամենայնիւ որոշեց ապրիլ, ոչ թէ այն յուսով թէ կեանքը ի վերջոյ պիտի պարգեւէր ազատում կամ մասնակի բուժում ֆիզիքական տկարութենէ եւ խոշտանգիչ ցաւէ, այլ պարզապէս այն պատճառաւ որ, թէպէտ կեանքը ցաւազին ըլլայ, ողջ ըլլալը կը նշանակէ, խորհելու կարողութիւն։

Անոր խորհուրդի կեանքին տոալին արդիւնքը հարկաւ եղաւ լուսոյ ճառագայթներու կիրառութիւնը ախտերու բուժման մէջ։ Թէ ան կրնար անուանի ըլլալ, եթէ ոչ չքեղ անուանով մը զոր ունի ուսման ուրիշ ճիւղերու մէջ բաց ի բժշկականութենէ, բաւական պարզ կը տեսնուի սա իրողութենէն որ իր կեանքին տարբեր ժամանակներուն մէջ մենայնորհ ստացաւ կոթին կողմէն լեցուող հրացաններու զարգացեալ մեքենայ մը հնարած ըլլալով։ Նաեւ հնարեց եփելու մասնաւոր տեսակ կաղամած մը, անդամատութեան մասնաւոր տեսակ դանակ մը զծագրեց, գտաւ արեան դարմանի պատկանեալ դեղահատներու դեղագիր մը, եւ մինչեւ անգամ իբրեւ զբօսանք շինեց զով ամառային բնակարան մը։ Բայց հարկաւ բժշկական գիտութեան պատմութեան մէջ իր տեղը կը գրաւէ իբրեւ գտիչ այսինչ ախտերով վարակուած մարմիններու վրայ այսինչ լուսոյ ճառագայթներու գործողութեան։ Անոր մեծ գիւտին պատ-

մութեան սկզբնաւորութիւնը դիւթական ծագում ունի։ Ինք ծնաւ եւ իր երիտասարդութեան մեծ մասը անցուց աշխարհիս այնպիսի մէկ կողմը, ուր լուսոյ պայմանները տարօրինակ կերպով տարբեր են մեր հանգստաւէտ, բարեխառն կլիմային պայմաններէն։ Երիտասարդութեան ատենը Իսլանտաբնակեցաւ, ուր լոյսն ու խաւարը պարող գործարանաւորներուն վրայ աւելի սաստիկ կ'ազդեն քան Բեւեռէն աւելի հեռու գտնուած երկիրներուն մէջ։ Գտաւ որ, երբ հարաւ նայող սենեակի մը մէջ բնակէր, տարբեր մարդ մը կ'ըլլար անկէ որ պիտի ըլլար եթէ հիւսիս նայող սենեակին մէջ բնակէր։ Եզրակացուց թէ արեւու լոյսին աւելնալն էր տարբերութեան պատճառը։ Իր կեանքին աւելի վերջերը ձեռքն անցաւ Անգլեւանդի կեան պատերազմին ինչ ինչ ձեւերը պտուռնաւող զբոյլի մը, գործ Նիւ Օրլինսի Տր. Փիքթընի։ Տր. Փիքթընի աչքին սա իրողութիւնը զարկած էր թէ ծաղկախառն վարակուած գերիներէն ոմանք լուսաւոր եւ ոմանք մթին սենեակներու մէջ փակուեցան, եւ թէ մթին սենեակներու մէջ փակուածները տենդի վերադարձ չունեցան, եւ ծաղիկէն չաւրուեցաւ անոնց դէմքը։ Յաջորդեց անմիջական շար մը Ֆինսընի կարծիքներուն եւ գիւտերուն եւ ամէնը հազիւ երկոտասնեակ մը տարիներու մէջ։ Անիկա իրեն օժանդակ ունեցաւ Փրոֆ. Վիտմարքի լուսապատկերի վերլուծութեան հետազոտութիւնները, որոնց միջոցաւ ապացուցուեցաւ թէ լուսոյ անդրամանիշակագոյն ճառագայթները կը բորբոքեն մարդկային էակներու մորթը։ Ֆինսըն զարգացուց սոյն գաղափարը եւ գտաւ թէ լուսոյ ճառագայթները, որոնցմէ քիմիական ճառագայթները — կապոյտ մանիշակագոյնը եւ անդրամանիշակագոյնը — կը հանուին, օգտակարապէս կրնան գործածուիլ ծաղկախառն դարմանման համար։ Ատկէ ետքը արագ յառաջ գնաց։ Գուշակեց կամ համոզում ունեցաւ թէ լուսոյ ճառագայթներ, եթէ գիտականապէս կառավարուին, կրնան իրապէս գործածուիլ մանրէներ ջնջելու։ Կային փոքրնոց մանրէներու տեսակներ, որոնք մինչեւ այդ ատեն անյոյս կերպով չփոթեցուցած էին բժիշկները։ Սա պայծառ եւ վիթխարի կարծիքը ունեցաւ թէ արեւու լոյսին մանրէասպան ճառագայթները, եթէ սաստիկ զօրութեամբ ի մի վայր հաւաքուին եւ կեղրոնանան մարդկային մորթին փոքրիկ մէկ կէտին վրայ, մէկ ժամու մէջ պիտի կրնան այրելով սպաննել մանրէները, որոնց կեանքը լոկ կը կասեցնեն արեւուն հասարակ ճառագայթները, եւ կամ այնքան կամաց կամաց կը սպաննեն որ անոնց ջնջումը անօգուտ կ'ըլլայ մարդկային կեանք ազատելու մասին։ Այնուհետեւ փորձէ փորձ անցաւ, սկսելով հասարակ խո-

չորացոյց ապակի մը գործածելէ, ինչպէս դպրոց գացող տղաք կը գործածեն՝ այրելով ծակեր բանալու համար թուղթի վրայ, եւ ճառագայթները պաղեցնելով ջրով թրջուած ֆանէլայի միջոցաւ, մինչեւ որ իրօք բժշկեց ութ տարիէ հետէ գայլախտ (լուփուս) կոչուած մորթային թխտէն տառապող հիւանդ մը։ Մէկ տարի յետոյ կարող եղաւ սկսիլ կանոնաւորապէս դարմանել մորթային ախտերէ տառապողներ։ Առատաձեւն բարեկամներ ստակ տուին անոր։ Տանիմարքայի կառավարութիւնը փոխառուութիւն մը բրաւ առանց տոկոսի։ Եւ 1896էն ի վեր աշխարհի ամէն կողմերէն եկած երկու հազարէ աւելի հիւանդներ դարմանուած են Ֆինսըն շաստատութեան մէջ ի ֆոփէնհակըն, ուր այսօր կը պաշտօնավարեն վեց բժիշկներ եւ իբր վախճուն հիւանդապահներ։

Անոր գիւտերուն նկատմամբ մանրամասն տեղեկութիւններ յոյժ շահեկան պիտի ըլլային, բայց քիչեր միայն հրատարակուած են։ Ինչ որ ցայտուն կ'ընէ այն գարմանալի պարզութիւնը, որ բոլոր մեծ գիւտերուն նախածնողն է, պատմութիւնն է անոր սա գիւտին թէ լոյսի ճառագայթները, որոնք պէտք են վնասակար գործարանաւորներ ջնջելու համար, կը կորսնցնեն իրենց ջնջելու կարողութիւնը երբ կ'ուղղուին մօի կէտի մը, եթէ մօին ներքեւ շրջաբերող արեան թոյլ տրուի ծծել յիշեալ ճառագայթներուն զօրութիւնը։ Ֆինսըն փորձի համար իր կնոջ ականջին ետեւը դրաւ լուսանկարչական զգայնացեալ թուղթի կտոր մը, եւ յետոյ արեւու լոյս ուղեցն անոր ականջին վրայ։ Հինգ վայրկեան անցաւ, եւ արդիւնք չտեսնուեցաւ։ Մորձը շարունակուեցաւ, ապակի երկու տախտակներու միջոցաւ ականջէն արիւնը վանելով, եւ ահա քսան երկվայրկեանէն արեւուն լոյսը այրեց սեւցուց զգայնացեալ թուղթը։ Գիտութեան այդ ծածուկ դրան բացումը սոյնպիսի պարզ բանալիով մը — պարզ, սակայն գտնուելէն ետքը միայն — կը նշանակէր կենսաբանական գիւտի լայնածաւալ պարտէզին մուտքը, զոր Ֆինսըն իբրեւ ժառանգութիւն թողած է իր յաջորդներուն։

Կամ մանաւանդ, պարտէզը մտան է ժառանգութեանը։ Մասը զոր ժառանգը կրնայ պատշաճօրէն վայելել, Բայց կարելի չէ որ զարգանայ նոյն իսկ ժառանգութիւնը։ Ըսել չենք ուզեր որ սուր եւ փայլուն ուղեղները Ֆինսընի հայեցողութիւններուն վրայ գործելով եզրակացութեան հասնին, հայեցողութիւններ զորոնք Ֆինսըն լոկ եւ պարզապէս հրատարակած է, այլ որ անձնական ջանքով աշխատին անոնք, որոնք թէպէտ գիտական հետախուզութիւններ չեն կատարած, սակայն տակաւին ժառանգներ են այն մեծ գիւտին զոր Ֆինսըն անոնց տրամադրութեան ներքեւ դրաւ։ Ֆինսընեան խել մը լամբարներ հաստատուեցան Լոնտոնի մէջ, գլխաւորապէս Ալեքսանտրա Թագուհւոյն ազնիւ եւ կնոջալայել նախաձեռնութեամբ։ Բայց անոնց թիւը կարի յոյժ անբաւական է բոլոր այն ախտաւորներուն համար, որոնք բուժուելու համար հիւանդանոցները կու գան,

յուստից եւ անյոյս : Ժամանակ չկայ ամէնը դարմանելու . չկան բաւական թուով յամբարներ : Եթէ Ֆինսըն . որ իր Նոպելեան մրցանակին մէկ մեծ մասը ծախսեց սոյն Հաստատութեան , (*) ըլլար բազմամիլիոնատէր մը փոխանակ աղքատիկ մարդ մը ըլլալու , բանը կրնար տարբեր ըլլալ : Իր ետեւը թողած Ժառանգութեան մասը — մաս՝ որ ստակով յիշան կրնար զարգանալ մանաւանդ քան ուղեղով — զարգացնելու , ընդարձակելու համար ըրաւ ամէն ինչ որ կրնար , բայց կարող չեղաւ իր ուղածին պէս ընդարձակել :

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ
(Թ. Գ. Գ.)

Աււ. Մահալ (Թիւ 43-46) . Կարապետ Ստեփանեան Հայ մատենագրութեան մէջ պատշաճ յառաջդիմութեան չտեսնուելուն պատճառը կը համարի մեր գրողներուն մէջ կամքի բացակայութիւնը , որով անկարող կը գտնուին իրենց կողմանէ իրենց յատուկ գրականութիւն մը արտադրել : — Աւետիս Գուլումեան կը խօսի մեր ժողովրդին մէջ ամենայն առթիւ առողջապահական կանոններն ուսուցանելու պէտքին վրայ : — Զապէլ Եսայեան , վէպերուն ծագման եւ նպատակին վրայ խօսելէ ետքը , կը յաւելու թէ Վէպը պէտք չէ որ ըլլայ արդէն կատարուած իրողութեան մը նկարագրութիւնը , պէտք չէ որ ըլլայ միայն կեանքի մէկ հատորին ցոլացումը , այլ կեանքն իսկ . հեղինակին գործն է ստեղծել պատահարը . ասիկա ըսել չէ թէ պէտք է երեւակայական եւ անկարելի պատահարներով խճողել վէպը :

Բէլալի (Թիւ 42-45) . Փրոֆ. Յ. Հ. Ճէճիգեան կը խօսի մարդու անասման կերպով յառաջդիմութեան կարողութեան , կորսնցնելով գտնուելուն , կամ անձնուրացութեան զեղեցկութեան , յառաջդիմութեան եւ ընտիր բարքի կարեւորագոյն պայման ըլլալուն վրայ : — Երուանդ Մեսիանեան , սիրոյ օրէնքին վրայ գրելով , կ'ըսէ թէ սէրը առաքելութեան եւ իմաստութեան բաղադրութիւնն է : Ըստ մեր կարծեաց , սիրոյ այս սահմանը եւ վերուծումը կատարեալ եղած չէ : — Վեր. Փառնակ Իսքէնտէրեան Բարեչըրլուքեան օրէնքին կրօնքի հետ ունեցած առնչութեան վրայ գրած է : Աշխատած է ցուցնել թէ յիշեալ օրէնքը սկզբամբ չհակառակիր արարչագործութեան նկատմամբ Ծննդոց առաջին գլուխներուն պատմութեանը : Վեր. Գ. Պաղտասարեան , ցաւ յայտնելով թէ մեր Աւետ. Եկեղեցիներուն մէջ պաշտամունքի եւ եկեղեցւոյ կառավարութեան մասին միաբանութիւն եւ միօրինակութիւն չկայ , կը յանձնարարէ սոյն անկանոնութիւնը բառնալ երեք հոգեւոր Միութիւններէն ընտրուած Սինդոքի մը ձեռքով : Մենք այդ աչքով

(*) Գիտութեան նշանաւոր օգնութեան ի վարձ հաստատուած Նոպելեան մրցանակներէն մէկը Թրոֆ. Ֆինսընի :

չենք նայիր խնդրին վրայ : Կը կարծենք թէ բաղձացեալ միօրինակութիւնը այնպիսի բան է որ աստիճան աստիճան յառաջ պիտի գայ , եւ է տեսակ մը զարգացում : Եւ արդէն մեր հոգեւոր Միութեան շրջանակներուն մէջ արտաքին կանոններու մասին սոյնօրինակ նմանութիւն կը տեսնուի փոքր իշատէ : — Ս. Պ. Մանուկեան կ'աշխատի ցուցնել Սուրբ Գրոց հրաշքներուն ստոյգ ըլլալը :

Ծալի (Թիւ 4, 5) . Արամ Անտոնեան աօկէ առաջ ըսած էր թէ մեր արդի գրողներուն ստակի եւ պատուոյ մասին ընդունած վարձատրութիւնը գոհացուցիչ չէ : Այս անգամ ալ կը գրէ թէ անոնց ապագան եւս խրախուսական չէ : Կը խորհի թէ , որովհետեւ անոնց եկամուտը շատ մեծ չէ եւ ընապէս տարիներ յետոյ այժմու չափ գործ չեն կրնար գտնել , ապագային մէջ թշուառ կ'ըլլան : Բայց անոնք որ շաբաթը մէյմէկ յօգուած գրելով գոհ կ'ըլլան եւ օգտակար սէրիչ գործերու վրայ չեն մտածեր , անշուշտ թշուառ պիտի ըլլան ապագային մէջ : Ուրիշ յօգուածի մը մէջ կ'ըսէ թէ Հայ գրականութիւնը այսօր շատ անկեալ վիճակի մէջ է , եւ թէ ճշտաւ աւելի տարիներ ու սերունդներ պէտք են բարեչըրլուքեան համար մերիներն պէս գրականութիւն մը՝ որ հիմէն իսկ սխալ կառուցուած է : — Տր. Տաղաւարեան խօսած է ինչ ինչ բարեկարգութիւններու վրայ , որոնց պէտք ունին մեր ուսուցիչները եւ դպրոցի տեսուչները : Աւետիս Գուլումեան ծանօթութիւն կու տայ ներկայ Յոյն գրականութեան վրայ : Տր. Վահան Արծրունի քաղաքակրթութենէ գուրկ եղող ժողովուրդներուն աղջիկ զաւակներուն անարգութիւնը կը բացատրէ կարգ մը օրինակներով : — Տ. Մուշեղ Վրդ. վայրենի ժողովուրդներու մէջ արեւի մասին տարօրինակ գաղափարները կը յիշէ :

Մահալ (Թիւ 42-45) . Տր. Յովս. Տէր Ստեփանեան խօսած է սփռիչի (սանուրթներուն առողջապահական կանոններու անհամաձայն վիճակի մէջ գտնուելուն վրայ : — Մ. Օ. Թ. անանկութեան վերաբերեալ օրէնքները եւ կանոնները բացատրած է : — Նաթանեան Աւրամաաշն նկարագրած է :

Բէլալի-Քիւնի մէջ վիճաբանութեան նիւթ եղած է թէ ո՞րն է Հայերէն սորվեցնելու մէջ դիւրին եւ բնական մեթոտը , գիրերուն անունները այբ , բն , գիւ , դա՞ թէ ա , բը , գը , դը կոչելով : Մեր զաւակներուն կարգաւ սորվեցնելու ատեն մեր փորձառութեան նայելով , մանուկներու համար այդ երկու մեթոտներէն եւ ոչ մին հոգեբանական օրէնքներու համաձայն է : Աւելի աղէկ մեթոտ մը այժմ Ամերիկայի դպրոցներուն մէջ կիրարկուածն է , այսինքն , աղոց նախ նախադասութիւններ եւ բառեր սորվեցնելու եւ յետոյ գիրերը : Գիրերուն անունները սորվեցնելու ատեն ալ նախ ձայնաւորներուն ձայնը , այնուհետեւ բաղաձայններուն ձայնը սորվեցնելու անոնց քով գտնուող ձայնաւորներուն օժանդակութեամբ , եւ միեւնոյն Ժամանակ սորվեցնել այբ , բն , գիւ անունները : Եւ այն ատեն ա , բը , դը մեթոտին պէտք չմնար :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաքի Հինգչարթի Պայրամի տօնին չնորհաւորութեան փառաւոր հանդէսը տեղի ունեցաւ ըստ սովորութեան Տոյմապաղէի պալատան մեծ դահլիճին մէջ, Այդ առիթով Կայս. պալատ փութացին բոլոր հպատակ ժողովուրդներու հոգեւոր պետերը եւ Բողոքականներու վսեմ. Ազգապետը՝ իրենց չնորհաւորութիւնները եւ հաւատարմական զգացումները մատուցանել Ն. Կ. Վհափառութեան, Նմանապէս Կայս. պալատ գացին բոլոր դեսպանատուններու առաջին թարգմանները եւ չնորհաւորական հեռագիրներ ղրկուեցան օտար վեհապետներէ եւ նահանգներու բոլոր կուսակալներէն։ — Շիրքէթը 7,500 ոսկինոց երկու նոր շոգենաւ յանձնարարած է ի Կլաքօ։ — Ղալաթիոյ թիւնէլին մենաշնորհը այժմու ընկերութեան յանձնուեցաւ եւ պայմանագրով 75 տարիի վերածուեցաւ։ — Կալուածական փոխանցումներու առիթով թաղային իմամներու իմուխապէրներուն վրայ թաղապետական պաշտօնատուներու հաշուակալութիւններուն եւ երկրաչափական դիւաններուն կողմէ եղած ծանօթագրութիւնները դրոշմատուրքի ենթակայ չեն։ — Շարաթ իրիկուն սկսան Բերայի Յունաց Փանայիա եկեղեցիին հիմնարկութեան հարիւրամեակի հանդէսները եւ տեւեցին երեք օր, Յունաց Պատրիարքը կիրակի պատարագեց հոն խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ, Ժամերգութիւնէն ետեւ մարմարեայ յիշատակարանի մը բացումը կատարեց, որու վրայ կայ տաղաչափեալ ոսկեքանդակ արձանագրութիւն մը։ Յետոյ Զողրաֆիոնի մէջ հացկերոյթ մը արուեցաւ մասնաւոր հրաւիրեալներու։ Եկեղեցիին շինութիւնը սկսած է 1804 Օգոս. 1/12ին եւ աւարտած՝ Հոկ. 23ին։ Համագումար ծախքն եղած է 25,000 օսմ. ոսկի, որ հանգանակութեամբ հայթայթուած է։

Նահանգներ. Զեռնհաս պաշտօնարանը, նկատելով որ էնկիւրիւի եւ Գոնեայի նահանգներուն մէջ հողերու եւ արտերու գիները հեռզնեմէ կը բարձրանան երկաթուղիին ազդեցութեան պատճառով, որոշեց որ Տէֆթէրհանէի վարչութիւնը քննէ այդ նահանգներուն բոլոր կալուածները եւ հողերը եւ ըստ արժանւոյն սահմանէ անոնց գիները, որպէս զի երկրագործները եւ ժողովուրդները միւսաներու չենթարկուին շահադէտներու երեսէն։ — Պելճիացի դրամատէրներու խմբակ մը առաջարկած է երկտարաշարժ թրամուէյ հաստատել Դամասկոսի մէջ։ Այդ առիթով երկու ճարտարագէտ զորհուած է Դամասկոս։ — Վանայ Ֆրանսական փոխ հիւպատոսութիւնը հիւպատոսութեան փոխուեցաւ։ — Քիւսթէնտիլի կողմերը վաղեմի Դարբիս քաղաքը երեւան հանուած է։ — Դաւառային մասնաւոր դպրոցներու նկատմամբ կարգ մը օրոշումներ արուեցան Պետական խորհրդէն։ — Դասթէնիկ բամբակի հունտերը 15 տարուան մէջ 15 միլիոն դահ. աւելի արտադրած է։ — Երեք տարի առաջ Ամերիկայէ Սէլանիկ բերուած բամբակի հունտերը տեղայիններուն բերքէն հարիւրին 15 աւելի արտադրեցին։ Սէլանիկի բամբակին տարեկան արտադրութիւնը 2½ միլիոն քաշ է, որու իբր կէսը կ'արտածուի։

Այլ-այլ. Առեւտրական թերթը կ'ըսէ թէ անցեալ տարի Գերման եւ Անգլիացի յանձնակատարներու ձեռամբ 100ի չափ շարժիչ մեքենայ ծախուած է Թուրքիոյ երկրագործներուն, եւ թէ վերջին երեք տարիներուն մէջ յարաճուն խնդրանք կայ երկրագործական նորահնար եւ կատարելագործուած մեքենաներու։ — Զեռնհաս պաշտօնատան զեկուցուած է կանոնաւորել «թէմէթթիւ»ի տուրքին գանձումը։ — Կայս. հրաման մը աչալուրջ հսկողութիւն կը պատուիրէ զէնքերու եւ այլ համանման նիւթերու ներածման արգելքին գործադրութեան վրայ։ — 1319ի թղթատարական եւ հեռագրական հասոյթը նախորդ տարուանէն 36,000 եւ 1316 տարուանէն 60,000 ոսկի աւելի եղած է։ Այս արդիւնքը կը վերագրուի նոր գործառնութիւններու հաստատման եւ հեռագրական սակագինի զեղչման։ — Պուլկարական նոր փոխառութեան 200,000 պարտաթուղթերուն 160,000ին ստորագրութիւնը պիտի սկսի քանի մը օրէն։ Պարտաթուղթին անուանական գինն է 500 ֆրանք 5 առ հարիւր տոկոսով, Հրապարակ հանման գինը պիտի ըլլայ 89½ առ հարիւր, այսինքն 447½ ֆրանք։ — Պուլկարիոյ ազգային դրամատունը իշխանական հրամանագրով արտօնուած է մէկ միլիոն ֆրանք փոխ տալ տեղացի կարօտեալներու։ Սոֆիայէ կը գրուի թէ 100 միլիոնի փոխառութիւնը անբաւական է իշխանապետութեան պէտքերուն եւ 150 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը եւս կ'ուզուի կնքել, որով Պուլկարիոյ հանրային պարտքը 556 միլիոնի պիտի բարձրանայ։ — Պուլկարիոյ Օսմ. Բոսիսէրը չաբաթ Ֆերտինանտ իշխանին ներկայացաւ եւ մեծ պատուով ընդունուեցաւ։ — Պիրէոնի մէջ մզլիթ մը պիտի կառուցուի Վեհ. Սուլթանին Անձնական Գանձուն ծախքով։ Գետինը նուիրուած է Յունական կառավարութեան։ — Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի հետախտի համաձայնարակին դէմ սահմանագլխին վրայ

զգուշական միջոցներ ի գործ դնելու նպատակով դարձեալ զինուորական բժիշկներ զրկուեցան Տրապիզոն : — Սամսոյ մէջ կնոջ գեղեցիկ արձան մը հանուած է գետնին տակէն : — Եգիպտոսի երեւելիներէն Ահմէտ Մէնչալի փաշա 1,250 ֆէտտան հող գնած է 160,000 ոսկիով եւ բարեսիրական նպատակներու պիտի յատկացնէ : — Վեհ. Սուլթանին ծննդեան տարեդարձին օրը Պարսից Շահը իր փեսան, Մեծ Եպարքոսը եւ Արտաքին գործերու նախարարը Օսմ. զեապանատուն զրկած է շնորհաւորական այցելութեան համար : — Զեռն. հաս իշխանութիւնը որոշեց Ափրիկեան Տրիպոլի կուսակալութեան մէջ Նէվահիի էրպաա գաւառակին բանջարեղէնը եւ մրգեղէնը հինգ տարի տասանորդի տուրքէ զերծ կացուցանել երկրագործութեան այդ ճիւղին մշակման զարկ մը տալու համար : — Պաղտատի երկաթուղիի ընկերութեան 4 առ հարիւր տոկոսաբեր փոխառութեան պարտաթուղթերը հրապարակէն ժողովելու համար կազմուած սեղանաւորական խմբակը ամբողջովին ծախած է իր ժողովածները եւ ի մօտոյ պիտի լուծուի :

Բողոք. Ժող. Ճաւով կ'իմանանք թէ Վեր. կաթապետ Ատաբեան մեռած է Պոթրնի հիւանդանոցին մէջ, Բնիկ Մարաշի էր : Այն կողմերը ժամանակ մը քարոզելէ ետեւ 1891ին Ամերիկացիաց, Անտոլլիի Աստուածաբանական վարժարանին ընթացքը լմնցուց, Լիւի Հայ Աւետարանականներուն քարոզիչ եղաւ եւ վերջերս ալ Պոթրնի Հայ Աւետարանականներուն կը քարոզէր ամիսը մէկ անգամ : Կը թողու չորս ղաւակ : — Պոստերնակ Տիկին Խնկենի Զագարեան եւ Այնթապի Օր. Նուրիցա Շնորհօքեան դայեկութեան վկայական ատին Կայս. Բժշկական վարժարանէն : — Թերթիս յօգուած զրկողներ, եթէ իրենց ձեռագիրները անկիւնները մկրատուած պահարանի մէջ դնեն կամ լոկ թղթի մը մէջ ոլորեն՝ երկու ծայրը բաց թողլով, աւելի քիչ ծախքով կրնան զանոնք զրկել :

Հայ Լեռ. Ժող. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը չաբաթ Մէսաթերի ընկերութեան Օրէնո շոգենաւով մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս : Բազմաթիւ Հայ եկեղեցականներ եւ երեւելիներ մինչեւ շոգենաւ գացին աղջերթ մաղթել : Երբ Կաթողիկոսը շոգենաւ մտաւ կայմին վրայ Օսմ. զրօշ պարզուեցաւ ի պատիւ անոր : Շոգենաւը չմեկնած՝ Կաթողիկոսը բարեմաղթութիւններ ըրաւ Վեհ. Սուլթանին արեւշատութեան համար : Իզմիրի Հայերը մեծ պատիւներով ընդունեցան Կաթողիկոսը, երբ շոգենաւը

հոն հասաւ : — Կիրակի Պատրիարք Հօր նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ Խասքէոյի Գալֆայեան Որբանոցի 39ամեակին հանդէսը եւ նոր շէնքերուն բացումը : Այդ առիթով կարգացուած տեղեկագիրներէն կը տեսնուի թէ շէնքերուն նորոգութեան համար նախ Տիկին Աննա Էսայեան 200 ոսկի նուիրած է, յետոյ հանգանակութեան գումարը 1,007 ոսկիի հասած է եւ թէ 1,500 ոսկի ծախսուած է : Որբանոցը տարեկան 750 ոսկի ծախք ունի եւ որոշ հասոյթ գրեթէ 350 ոսկի, զոր կը կազմեն Վեհ. Սուլթանին Անճնական Գանձուն հացի ու մօր շնորհը եւ քանի մը կայուածներու հասոյթներ : Մնացեալ 400 ոսկին կը հայթայթուի բարեսէրներու նպաստներով : Այս տարի որբերուն թիւը 61 է : — Պատրիարք Հայրը որբերուն երախտագիտական մէկ ուղերձը եւ անոնց ձեռարուեստական արտադրութիւններէն ընտիր նմոյշներ տարաւ Կայս. պալատ Ն. Կ. Վեհափառութեան մատուցանելու համար : — Արմաշի Դպրեվանքին առժամեայ տեսչութիւնը Տ. Թորգոմ Վրդ.ին յանձնուեցաւ :

Բոպէթ Գոլէճի ուսուցիչներէն Դասպար էֆ. Թիւյսիւզեան հրաւիրուած է խօսիլ Ե. Ք. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովին մէջ վաղը, ժամը 9½ին (Ը. Թ.), Գումգափուի Րէսթին մէջ :

Առեւտրական հրապարակ. Դեկ. 3 (Ն. Տ.) Օ. Ո. 100

Յօւն., քաշը փր.	Շաաք, կենդիւնարք, դահ.
Անատոլու կարծր 33	Թրիէսթէ 113
» ընտիր 38-39	Ռուսական 93
Ալեք., պարկը, դահ.	Սուրճ 100 քաշը 6-7 ոսկի
Անատոլու գորմա 66-73	Բընյ, պարկը, դահ.
Օտեսա (Ա) 93-97, (Բ) 86	Եգիպտական 76
-90, (Գ) 77-82	Անգղիական 104-105
Գրէ, քաշը, փր.	Բիզան ֆրանք 41½
Անատոլու Ա. 25½-26, Բ.	Բաթալ, քաշը,
23½-24, Գ. 22½-22¾	Ատանա 6½
Եգիպտ., քաշը	Աֆիւն, Գարահի-
Մարմարա	սար, Պալքէսի 100-102
Իզմիր	Լաբէ
Թիֆլիս, » դահ.	Սեւմուկ 100 քաշը 155-160
Էնկիւրի. Եոզղաւ 18-18½	Սէլանիկ » 220-230
Բաւր, քաշը, դահ.	Կընէ, քաշը փր.
Անատոլու գորմա 6½-7	Մէրսին 82½
Բաւր, գոյգ թիթեղ	Սեւե- »
Ռուս. Պոլսոյ համար 33	Անատոլու 39-40

Դրամական. Նոյ. 24/7 Դեկտ.	
Օսմ. Միաց. Օ. Ո. 96 04	Րուս. Երկթղ. ֆր. 126 50
Մէճիարիյէ 108 09	Նարոլէոն 87 18
Մէթալիք 102 30	Դրիմից 51 05
Մանր արծաթ 104 20	Անգլ. ոսկի 110
Ռուսիոյ բոլ 89 30	Մանէթ 8 62

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պարէրաշէն. Փորթ Արթէրի մօտակայ «203 մեթր բլուրին» կարեւորութիւնն այնքան մեծ է որ Ռուսերը քանիցս փորձեցին ետ առնել զայն եւ չթողուլ որ Ճափոնցիները խոշոր թնդանօթներ հանեն անոր վրայ: Ռուսական յարձակումները միշտ գիշեր ատեն տեղի կ'ունենան, բայց միշտ ալ ետ կը մղուին եւ, ըստ Ռիւթէրի գործակալութեան, Ռուսերը 3,000 մարդու կորուստ կրած են: Ասոր պատճառը մասամբ սա է որ Ճափոնցիները, դիրքին կարեւորութիւնը ճանչնալով, մեծ ուժով կը պաշտպանեն զայն: Մասամբ ալ սա է որ, երբ բլուրը գրաւեցին, Ռուսերը այնքան խուճապով փախան որ իրենց ետեւ թողուցին ոչ միայն իրենց խոշոր թնդանօթները, այլ եւ փոքր արագահարուածեանները, որոնք անմիջապէս անոնց դէմ ուղղուեցան: Նախապէս քանիցս պատահեցաւ որ Ճափոնցիները դիրքեր առին եւ յետոյ ստիպուեցան ետ տալ, վասն զի կարգ մը ամրոցներու կրակը իրենց վրայ կը կեզրոնացուէր: Այդ գործողութիւնն այժմ այնքան դիւրին չէ կրկնել «203 մեթր բլրին» վրայ՝ անոր բարձրութեանը պատճառով: Այսու ամենայնիւ Սիւնհուայի գինուորական թղթակիցը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ սա կէտին վրայ թէ Ճափոնցիները Սեպտիմբեր 203 մեթր բլուրը, բայց քանի մը ժամ ետքը ստիպուեցան զայն լքանել ամէն կողմէ անոր վրայ տեղացուած ռումբերու անհղ տարափին տակ: Անկէ ի վեր, երկու քուկէս ամիս, անգործ չէին կեցած: Տակաւ պաշարումը կը սեղմէին եւ բերդերուն կը մօտենային ականներ բանալով, խրամներ պեղելով եւ ամրոցներ, պատնէշներ կանգնելով: Հիմա հաւանօրէն պիտի կրնան պահել այն դիրքը, Ճափոնցիները ծանր կորուստ կրեցին մինչեւ որ յաջողեցան իրենց խոշոր թնդանօթները զետեղել: Սակայն յետոյ ռմբակոծեցին նաւահանգիստին Ռուս նաւաբաժինը: Պաշտօնական հեռագրի մը համաձայն անոնց ռումբերը երկու շաբթի 7 անգամ զարկին Փալէրաշէն, 11 անգամ Փալէրաշէն եւ Ռէիլիշէն եւ 2 անգամ Փէրէիլիշէն: Երկու նաւ կրակ առին եւ կրակը մարտեցաւ մէկ ժամ տեւելէ ետեւ միայն: Ռուս ամրոցներն ալ ռմբակոծուեցան եւ անոնց մօտ գտնուող վառօդի գործարան մը պայթեցաւ: Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն երեք չորս մարտանաւ այրած են եւ յուսալի է որ նաւատորմը փորձէ դէպ ի դուրս խուժել: Սակայն Ճափոնցիները Ռուս մեծեայններուն մէջ նաւազներ գտած են, բան մը որ կարծել կու տայ թէ, եթէ

նաւատորմը դէպ ի դուրս խոյանալ փորձէ, նաւերն իրենց նաւազներուն մէկ մասը միայն պիտի ունենան: Մասքուայի Ռուս պաշտօնավարները կ'ըսէ թէ, եթէ Փորթ Արթէր իյնայ, ընդունայն է ոեւէ օգուտ ակնկալել Պալթիկեան նաւատորմէն, որ պիտի ստիպուի կէս ճամբէն ետ դառնալ, կամ ամրոցը պիտի կորսուի, եթէ Վլատիվոսթոք ժամանելու գրեթէ անկարելի գործին ձեռնարկէ: Ճափոնցիները անդադար կը մօտենան միւս մեծ ամրոցներուն, Սուկուուչանի, Էրլուկչանի եւ Քիլուանի: Երբ ասոնք ալ առնուին, Ռուսերուն կը մնայ կամ անձնատուր ըլլալ, կամ Լիւսօթիան բլուրը քաշուիլ, որ ձեռնհաս անձնատուրութեան մը վկայութեամբ անառիկ է: Սիւնհուայի թղթակիցը սակայն կ'ըսէ թէ հոն ճարտիկ է որ կեանքի ումպէտ զոհողութեամբ քանի մը օր եւս զիմադրեն: Զօր. Բուրսփաթքին կը հեռագրէ թէ Ճափոնցիները փորձեցին Զօր. Ռէնչէնքամֆի դիրքին կողք դառնալ, բայց ստիպուեցան ետ քաշուիլ 1,500 մարդու կորուստով, մինչ Ռուսերու կորուստն անկարեւոր էր:

Այլեւայլ. Վիէնայի Ռուսական դեսպան Քափնիսթ կոմսը անցեալ ուրբաթ յանկարծամահ եղաւ: Վիէնայի դեսպան կարգուած էր Լոպանով իշխանին տեղ, երբ սա Սը. Փեթլըսպուրկ կոչուեցաւ իրրեւ յաջորդ Արտաքին գործերու նախարար Մ. տը Կիրօի: Հանգուցեալ կոմսը 67 տարեկան էր: Իր մահուան առիթով ցաւակցական եւ բարեկամական հեռագիրներ փոխանակուեցան Աւստրիոյ Կայսեր եւ Ջարին միջեւ: — Շաբաթ մեռաւ Հոնցուլըրնի Ֆրիտրիխ իշխանը, կրտսեր եղբայր Բուլմանիոյ Թագաւորին: — Անցեալ շաբթու 30 տարեի ի վերնմանը չտեսնուած սաստկութեամբ ձիւն տեղաց Սպանիոյ մէջ եւ կառախումբերու երթեւեկն ու հեռագրական հաղորդակցութիւնները ընդհատեց: — Գերմանիոյ եւ Աւստրիա-Հունգարիոյ միջեւ կնքելի առեւտրական պայմանագրութեան վերաբերեալ բանակցութիւնները չյաջողեցան եւ, թէպէտ նորոգուին ալ, յաջողութեան մեծ յոյս չկայ: Սիւնհուայի թղթակիցը կ'ըսէ, ճիւղակցութիւնները Գերմանական նոր սակացոյցին տարապայմանութիւններուն պատճառով անյաջողութեան դատապարտուած էին: Բայց ոչ Ֆոն Պիւլով կոմսը, ոչ ալ ուրիշ ոեւէ նախարար, կարող էր զայն բարեփոխել, քանի որ միանգամ հաւանած էին անոր օրէնքի կարգ անցնելուն, վասն զի Բայսաթակին մեծամասնութիւնը երկրագործ դասակարգէն է եւ երկրագործական արտադրութիւններու բարձր մաքսերու պաշտպան:

Սակայն ճարտարագործ դասակարգերը սաստիկ պիտի շնորհակցին, եթէ երկու երկիրներուն միջեւ վաճառականութիւնը ամբողջովին ընդհատուի, վասն զի Աւստրիան բովանդակ արտածութեան 47 առ հարիւրը Գերմանիա կ'երթայ եւ Գերմանական բովանդակ արտածութեան 30 առ հարիւրն ալ Աւստրիա-Հունգարիա: — Սէյնթ Լուիսի Արուեստանդէսը վաճառեցաւ Դեկ. 1ին: Համագումար ծախքն եղած է իրր 30 միլիոն տոլար, հասոյթն ալ իրր մէկ միլիոն տոլարի շահ արտադրած է: Այցելուներու թիւն եղած է 19-20 միլիոն: — Ֆրանսայի Կառավարութիւնը Հիւսիսային Ծովու խնդրին քննիչ միջազգային յանձնաժողովին անդամ անուանեց Ֆուրնիէ դեր ծովակալը: Սթան-ֆորթի Փարիզի թղթակիցը կ'ըսէ. «Ասկէ աւելի լաւ ընտրութիւն չէր կրնար ըլլալ:» Ծովակալը անձնական բարձր նկարագրի տէր նշանաւոր սպայ մ'է եւ Ծովային գերագոյն ատենին անդամ: Անցեալ տարի էտուրոն թագաւորին ի Փարիզ այցելութեան ատեն Ն. Վեհափառութեան հիւրամեծար կարգուեցաւ: Ամերիկեան Կառավարութիւնն անդամ ընտրեց Տէյլիս երրորդ կարգի ծովակալը: Յանձնաժողովը պիտի գումարի Փարիզ եւ Մ. Տէլքասէ հաւանորէն ներկայ պիտի ըլլայ առաջին ժողովին եւ, բարի գալստեան ուղերձ մը խօսելէ ետեւ, պիտի մեկնի որ յանձնաժողովը ինքզինք կազմակերպէ նախագահ մը ընտրելով: Նիստերը դռնաւոր պիտի ըլլան թէ դռնփակ, յանձնաժողովը պիտի որոշէ: Փարիզեան թերթեր համաժողով են Ռուսական տեսութեան թէ միջազգային ժամանակ իրօք ճափոնական ծովառքակիրներ կային Հիւսիսային Ծովուն մէջ: — Ռուսիա Ամերիկեան Կառավարութեան պատասխանեց թէ բոլոր սրտով կը հաւանի խաղաղութեան երկրորդ Համաժողով մը գումարելու առաջարկին, բայց անպատեհ կը նկատէ գումարման ժամանակը եւ կը թելադրէ որ գումարումն յետաձգուի մինչեւ որ Ռուսեւեմափոփոնական պատերազմը վերջանայ: — Փիէմոնթէի իշխանին, այսինքն Իտալիոյ թագաւորին որդիին, մկրտութիւնը կատարուեցաւ մեծ չքով: Գերման Կայսեր կողմէ ներկայ եղաւ Բրուսսոյ Ալպրէսթ իշխանը եւ Անգղիոյ թագաւորին կողմէ իր եղբայրը Քոնոթի դուքսը: — Վիլհելմ Էմմանուէլ թագաւորը, Իտալական խորհրդարանին բացման առիթով, ծանոյց իր գահաձառով թէ Իտալիա առեւտրական պայմանագիրներ կնքած է Գերմանիոյ եւ Աւստրիա-Հունգարիոյ հետ եւ յիշելով Ֆրանսայի, Անգղիոյ եւ Զուիցերիոյ հետ կնքուած իրաւարական դաշնագիրները՝ աւելցուց թէ Ամերիկայի եւ ուրիշ եր-

կիրներու հետ ալ բանակցութեան ձեռնարկուած է նմանօրինակ դաշնագրիներու կնքման համար: — Մր. Քրիկլըրի մարմինը Թրանսիլափոխադրուեցաւ թաղման համար: Երբ ցամաք հանուեցաւ ի Բէյփթաուն, քաղաքը լեցուած էր Հոլանտացիներով, որոնք ամէն կողմէ եկած էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանել հանգուցեալ Նախագահին: — Պերլինեան թղթակից մը Գերման Կայսեր քաջ նշանառութեան քանի մը օրինակները կը յիշէ: Որսի ատեն, երբ վայրի կինձ մը երեւցաւ, հարցուց Կայսրը. «Ո՞ր աչքին զարնեմ?» «Ձախին, Վեհ. Տէր» ըսուեցաւ ի պատասխան: Յետոյ տեսնուեցաւ թէ կինձը ձախ աչքէն զարնուած է: Տրուած միւս օրինակներն ալ նոյնչափ լաւ նշանառութիւն ցոյց կու տան: — Ամերիկեան Ծովային նախարար Մր. Մորթըն, իր տեղեկագիրը Քոնկրէսին ներկայացնելու առիթով, ըսաւ թէ ոչ մէկ ազգ երբեք ծով իջուցած է մէկ տարուան մէջ այնքան մարտանաւ որքան Ամերիկա իջեցուց այս տարի: Գալ տարուան համար ծրագրուած նաւային շինութիւնները աւելի մեծ ծախք կը պահանջեն: «Կուզենք» ըսաւ, «այնպիսի նաւատորմ մը ունենալ որ ուրիշ ազգ մը չփափաքի կռուի բռնուիլ անոր հետ:» — Միացեալ Նահանգներու եւ Փանամայի Հանրապետութեան միջեւ ծագած վէճերն հարթուեցան: —

Անցեալ ուրբաթ երկու կողման համաձայնուեցաւ թեմաք վեց ժամու զինադուլ մը եղած է մեռեալները եւ վիրաւորները փոխադրելու համար: «203 մեթր բլրին» առման յանգող գործողութիւններու միջոցին ճափոնցիներու համագումար կորուստը չյիշուիր: Բայց 14 սպայ կայ սպաննուած, 64 ալ վիրաւորուած: Վերջիններուն մէջ կը գրտնուին Յուլիյա եւ Նաքամուրա զօրավարները: Նաքամուրա կ'առաջնորդէր ընտիր սուսերաւորներու մէկ յարձակողականին: Օտեսայէ թղթակից մը կ'ըսէ թէ, հիմա որ յայտնի է թէ Փորթ Արթիւրի պաշտպանները չեն կարող ընդ երկար դիմադրել, Հարաւային Ռուսիոյ մէջ յարաճուն զգացում մը կայ ի նպաստ պայմանաւոր անձնատուութեան, որով միայն կարելի պիտի ըլլայ ընալինջ ըլլալէ ազատել քաղաքին քաջարի պահապան զօրքերը: Նորագոյն հեռագիրներու համաձայն Փոլսկա զրահաւորը քանի մը խոչոր ուղմբերէ հարուածուելէ ետեւ ընկղմած է: Բէլգիական զրահաւորը չարաչար շնորհակցած է եւ Պայսի յաճանաւոր ծանծաղուտի մը վրայ խրեցուցուած է որ չընկղմի: Պահապան զօրքերն ալ, կ'ըսուի, շատ տկարացած կը թուին եւ ճափոնցիները կը պատրաստուին նոր յարձակում մը ընել:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԵՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՉՈՍՏԱՆԵՆ

Յիմնանճըլար Եօգուշու Ամերիկացի խան